

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ
КАФЕДРА ТУРИЗМУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Ступінь вищої освіти БАКАЛАВР

на тему ” **Ефективність функціонування
агротуристичних господарств**”

Виконала: здобувачка вищої освіти
IV курсу, групи Тур-41
спеціальності 242 Туризм
(шифр і назва спеціальності)
освітньої програми Туризм
БАЛАНДЮК Сніжана Олегівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник к.е.н, доцент
Оксана БЕРЕЗІВСЬКА
(наук. ступінь, вчене звання, ім'я та прізвище)

ДУБЛЯНИ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ
КАФЕДРА ТУРИЗМУ

Ступінь вищої освіти Бакалавр
Галузь знань 24 Сфера обслуговування
(шифр і назва)

Спеціальність 242 Туризм
(шифр і назва)

Освітня програма Туризм
(назва ОП)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
туризму
(назва кафедри)

(підпис)
Оксана КРУПА
(ім'я та прізвище)
“ ” 20__ року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу здобувачки вищої освіти

БАЛАНДЮК Сніжани Олегівни

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи «Ефективність функціонування агротуристичних господарств»

Керівник роботи Оксана БЕРЕЗІВСЬКА, к.е.н, доцент
(ім'я та прізвище, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом ЛНУП від «30» грудня 2022 р. №453/к-с.

2. Строк подання здобувачкою роботи до 16 червня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: Закони України та Постанови Кабінету Міністрів України, дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Львівській області, Управління туризму та курортів Львівської ОВА, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, Інтернет ресурси та інші інформаційні дані

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОТУРИСТИЧНИХ ГОСПОДАРСТВ

1.1. Особливості функціонування агротуристичних господарств та напрями здійснення підприємницької діяльності в агротуризмі

1.2. Закордонний досвід агротуристичної діяльності та передумови її розвитку на території України

1.3. Методичні засади визначення ефективності функціонування агротуристичних господарств

2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ ТА АГРОТУРИСТИЧНИХ ГОСПОДАРСТВ

2.1. Сучасний стан та перспективи розвитку агротуризму в Україні

2.2. Аналіз розвитку агротуристичних господарств

2.3. Оцінка ефективності функціонування агротуристичних господарств

- 2.4. Стан екологічної безпеки та комплекс заходів щодо її покращання
- 3. ФАКТОРИ ТА ПРИНЦИПИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОТУРИСТИЧНИХ ГОСПОДАРСТВ**
- 3.1. Проблеми розвитку агротуристичних господарств
- 3.2. Шляхи підвищення ефективності функціонування агротуристичних господарств
- 3.3. Перспективи розвитку агротуристичних господарств та агротуристичної галузі в Україні
- 4. ОХОРОНА ПРАЦІ**
- 4.1. Аналіз стану і заходи поліпшення виробничої санітарії і гігієни праці
- 4.2. Пожежна безпека
- 4.3. Інструкція з охорони праці та пожежної безпеки
5. Перелік графічного матеріалу: рисунки, таблиці
6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата		Відмітка про виконання
		завдання видав	завдання прийняв	
Стан охорони навколишнього середовища				
Охорона праці				

7. Дата видачі завдання «30» січня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Отримання завдання для написання кваліфікаційної роботи	30.01.2023	
2.	Розробка плану кваліфікаційної роботи, ознайомлення з літературними джерелами за темою, збір практичних матеріалів	08.02.2023	
3.	Написання вступу і I розділу	03.03.2023	
4.	Написання II розділу	07.04.2023	
5.	Написання III розділу	05.05.2023	
6.	Написання IV розділу і висновків	26.05.2023	
7.	Оформлення кваліфікаційної роботи і подання науковому керівнику для написання відгуку	05.06.2023	
8.	Перевірка тексту кваліфікаційної роботи на унікальність. Скерування на зовнішню рецензію	08.06.2023	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі	16.06.2023	
10.	Захист кваліфікаційної роботи перед Екзаменаційною комісією	27.06.2023	

Здобувачка вищої освіти _____

(підпис)

Сніжана БАЛАНДЮК
(ім'я та прізвище)

Керівник кваліфікаційної роботи _____

(підпис)

Оксана БЕРЕЗІВСЬКА
(ім'я та прізвище)

УДК: 334.722:338.48:379

Баландюк С.О. Ефективність функціонування агротуристичних господарств: кваліфікаційна робота за спеціальністю «Туризм». Львів : ЛНУП, 2023. 79 с. На правах рукопису.

Обсяг роботи становить 79 сторінок, включаючи 3 таблиць, 5 рисунків, 38 літературних джерел.

У роботі розглядаються питання дослідження ефективності функціонування агротуристичних господарств; проблема ефективності розвитку агротуризму та агротуристичних господарств; досліджуються фактори та принципи підвищення ефективності функціонування агротуристичних господарств; охарактеризовано заходи поліпшення виробничої санітарії та охорони праці, а також досліджено загальні вимоги охорони праці при проведенні фестивалів.

У результаті дослідження було виявлено, що агротуризм має великий потенціал для розвитку в Україні. Зростання попиту на екологічно чисті продукти та розвиток екологічного туризму є важливими напрямками відродження сільських територій, які зазнали впливу техногенного розвитку.

Ключові слова: агротуристична діяльність, ефективність, динамічний аналіз, природно-ресурсний потенціал, агросадиба, стратегія.

Balandyuk S. O. The efficiency of agrotourist farms functioning: qualification research on the specialty «Tourism». Lviv: LNEU, 2023. 79 p. On the rights of the manuscript.

The volume of qualification research is made by 79 pages, including 3 tables, 5 pictures, 38 sources.

The work examines the issues study of the effectiveness of the functioning of agro-tourism farms; the problem of the effectiveness of the development of agrotourism and agrotourism farms; the factors and principles of increasing the efficiency of the functioning of agro-tourism farms are investigated; measures to improve industrial sanitation and labor protection are described, as well as researched the general requirements of labor protection during festivals.

As a result of the research, it was found that agrotourism has a great potential for development in Ukraine. The growth of demand for environmentally friendly products and the development of ecological tourism are important directions for the revival of rural areas that have been affected by man-made development.

Key words: agrotourism activity, efficiency, dynamic analysis, natural resource potential, farmstead, strategy.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОТУРИСТИЧНИХ ГОСПОДАРСТВ	9
1.1. Особливості функціонування агротуристичних господарств та напрями здійснення підприємницької діяльності в агротуризмі.....	9
1.2. Закордонний досвід агротуристичної діяльності та передумови її розвитку на території України.....	14
1.3.Методичні засади визначення ефективності функціонування агротуристичних господарств.....	19
Розділ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ ТА АГРОТУРИСТИЧНИХ ГОСПОДАРСТВА	24
2.1. Сучасний стан та перспективи розвитку агротуризму в Україні.....	24
2.2. Аналіз розвитку агротуристичних господарств.....	30
2.3. Оцінка ефективності функціонування агротуристичних господарств..	34
2.4. Стан екологічної безпеки та комплекс заходів щодо її покращання..	37
Розділ 3. ФАКТОРИ ТА ПРИНЦИПИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОТУРИСТИЧНИХ ГОСПОДАРСТВ	43
3.1. Проблеми розвитку агротуристичних господарств.....	43
3.2. Шляхи підвищення ефективності функціонування агротуристичних господарств.....	50
3.3.Перспективи розвитку агротуристичних господарств та агротуристичної галузі в Україні.....	56
Розділ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ	61
4.1. Аналіз стану і заходи поліпшення виробничої санітарії і гігієни праці.....	61
4.2. Пожежна безпека.....	64
4.3.Інструкції з охорони праці та пожежної безпеки.....	67
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Актуальність. У сучасному світі людство зіткнулось з кризами різних видів: ресурсної, економічної, фінансової, соціально-економічної та морально-етичної. Зростання попиту на екологічно чисті продукти та розвиток екологічного туризму є важливими напрямками відродження сільських територій, які зазнали впливу техногенного розвитку. Розвиток агротуризму та екологічного туризму може дати можливість туристам доторкнутись до природного ресурсу, а місцевим жителям – це стимул до збереження ресурсного потенціалу регіону та співпраці з природою для досягнення суспільного розвитку.

На мапі сільського зеленого туризму в Україні спостерігається тенденція збільшення туристичних потоків в напрямках з найціннішими природними об'єктами, такими як чисті річки, озера та лісові масиви, а також до архітектурних комплексів невеликих міст та сіл.

При посиленні державної ролі в розвитку туризму, агротуризм може стати важливим джерелом доходів для бюджету сільської місцевості. Для цього спеціально уповноважені органи можуть активно залучати потенційних клієнтів і надавати підтримку приватним туроператорам, що працюють у селах, включаючи мікрокредитування, сприяння інноваційним ідеям, раціоналізаторським ініціативам та інші види підтримки суспільних ініціатив.

Однією з важливих організаційних відмінностей агротуризму є те, що послуги надаються людьми різних професій, які постійно проживають у сільській місцевості, включаючи сільськогосподарських працівників, працівників сфери побутового обслуговування та вчителів. Основними суб'єктами туристичної діяльності на селі є сільські родини, які надають туристам житло та харчування екологічно чистими продуктами, виробленими переважно у домогосподарствах, та допомагають організувати дозвілля та забезпечувати безпеку відпочинку. Кожна родина, яка займається агротуризмом, є міні-туристичним оператором, оскільки формує власний продукт. Для того, щоб привабити туристів, важливо подбати про змістовне дозвілля

відпочиваючих. Господар повинен мати кілька варіантів організації дозвілля відпочиваючих, бути готовим показати своє господарство, розповісти про особливості його ведення, про своє село, край, його географію, історію, пам'ятки, звичаї тощо, надати необхідний інвентар та виконувати роль провідника й екскурсовода. При цьому спеціально уповноважені органи можуть здійснювати активну політику залучення та привернення уваги потенційних клієнтів, а також забезпечувати підтримку приватних турпідприємців на селі на мотивованій основі, наприклад, шляхом мікрокредитування.

Розвиток сільського зеленого туризму і його різновидів вимагає покращення умов проживання для відпочиваючих, а також поліпшення інфраструктури в сільських районах. У перший період розвитку такого виду туризму, для прийому гостей використовуються наявні житлові приміщення та місцеві рекреаційні та інфраструктурні ресурси. Але з появою прибутків від цієї діяльності, люди, які займаються сільським туризмом, починають вкладати кошти у поліпшення комунального облаштування житла, вулиць тощо. Крім того, розвиток сільського туризму стимулює розвиток соціальної інфраструктури в сільських районах.

Проблема розвитку агротуристичної діяльності є високо актуальною і своєчасною, тому викликає значну зацікавленість з боку науковців та практиків, серед яких Л.Агафонова, О.Бондарчук, Ю.Веденін, В.Герасименко, Л.Гринів, О.Гулич, І.Дидів, Л.Дудник, Ю.Зінько, В.Кардаш, В.Кравців, Р.Крамченко, Н.Кудла, В.Липчук, В.Пархоменко, В.Провозін, І.Рожко, Ю.Стадницький, О.Старовойтенко, Д.Стеченко, Г.Шимечко, Г.Черевко та ін.

Науковці акцентують увагу на методології розробки та реалізації державної та регіональної політики розвитку туризму, але при цьому занадто мало уваги приділяється дослідженню проблем використання існуючого туристично-рекреаційного потенціалу території та розвитку концептуально нових форм туризму у регіонах.

Об'єкт дослідження: агротуристичні господарства.

Предмет дослідження: ефективність функціонування агротуристичних господарств, включаючи аналіз та оцінку економічної ефективності, соціальної та екологічного впливу агротуризму на сільські господарства, туристичні об'єкти та місцеву спільноту.

Метою роботи є дослідження ефективності функціонування агротуристичних господарств, визначення факторів, що впливають на їх успішність та розробка рекомендацій щодо поліпшення ефективності їх діяльності. Для досягнення цієї мети необхідно вивчити теоретичні аспекти агротуризму, описати основні види агротуристичних господарств, проаналізувати їхню ефективність, визначити чинники, які впливають на ефективність функціонування агротуристичних господарств, розробити рекомендації щодо поліпшення ефективності їх діяльності.

Для досягнення поставленої мети нам необхідно було вирішити такі **завдання**:

- охарактеризувати теоретико-методичні засади дослідження ефективності функціонування агротуристичних господарств;
- проаналізувати ефективність розвитку агротуризму та агротуристичних господарств;
- дослідити фактори та принципи підвищення ефективності функціонування агротуристичних господарств.

У процесі написання роботи були використані загальнонаукові та спеціальні **методи дослідження**: історичний, синтезу, теоретичного узагальнення, системний підхід, контент-аналіз – для дослідження теоретико-методичних засад удосконалення організаційно-економічного механізму підприємств сільського зеленого туризму; порівняння та аналізу, – для дослідження сучасного стану й аналізу тенденцій розвитку підприємств сільського зеленого туризму логічного узагальнення, абстрагування – для конкретизації стратегічних імперативів розвитку підприємств сільського зеленого туризму та розробки концептуальних положень формування.

Кожен з цих методів дослідження мав свої переваги та обмеження, але використання комплексу методів дало можливість отримати достовірні дані, які були використані для формулювання рекомендацій щодо ефективності функціонування агротуристичних господарств у сільських регіонах.

Наукова новизна роботи полягає в застосуванні комплексного підходу до вивчення ефективності функціонування агротуристичних господарств, включаючи аналіз їх економічної ефективності, соціального впливу на місцеве населення та оцінку стану туристичної інфраструктури.

Крім того, робота включає вивчення досвіду країн з розвинутим агротуризмом, зокрема застосування маркетингових стратегій та інноваційних підходів до приваблення туристів. Такий комплексний підхід до дослідження агротуризму дозволяє висунути нові наукові теорії та практичні рекомендації щодо розвитку цієї галузі в Україні та в інших країнах.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати дослідження мають практичне значення, оскільки їх можна використовувати для обґрунтування рекомендацій щодо розвитку агротуризму в сільських регіонах.

Розділ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОТУРИСТИЧНИХ ГОСПОДАРСТВ

1.1. Особливості функціонування агротуристичних господарств та напрями здійснення підприємницької діяльності в агротуризмі

Агротуристичні господарства є одним зі складових туристичного бізнесу, які спрямовані на надання туристам можливості побачити сільський пейзаж, ознайомитися з різноманітними аспектами життя та діяльності сільськогосподарських підприємств, спробувати на собі сільське господарство та сільськогосподарські продукти.

За останні роки, ринок туристичних послуг швидко розвивається, агротуризм як вид туристичної діяльності з кожним днем набуває все більшого значення на національних та міжнародних ринках. Розвиток агротуризму може стати однією з альтернативних форм розвитку відсталих сільських регіонів України, допоможе вирішити проблеми занепаду села, зниження умов життя мешканців, негативної демографічної ситуації, а також зберегти культурну спадщину українського народу - традиції, звичаї та обряди, що знаходяться у великій небезпеці через загальний спад сільського господарства.

У другій половині ХХ ст. розвиток сільського туризму почав активно просуватись в постіндустріальних країнах світу, а з початку ХХІ ст. згідно з даними Всесвітньої туристичної організації, цей вид туризму заробляє значний відсоток доходів від загальної суми доходів міжнародного туризму, орієнтуючись на 10-15%. У порівнянні з розвинутими країнами світу, де сільський туризм вважається одним із пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку сільської місцевості, в Україні сільська місцевість, на жаль, переважно асоціюється з виробництвом сільськогосподарської продукції. У таких умовах занепаду села в Україні, розвиток сільського туризму є важливим, оскільки може стати додатковим джерелом доходу

Сільський туризм, який зосереджений на сільських територіях, є не тільки відпочинковим видом туризму, але й засобом створення додаткового доходу та

робочих місць, а також диверсифікації місцевої економіки. Хоча його часто порівнюють з агротуризмом, сільський туризм - це більш широке поняття, яке включає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку та пікніків, народних музеїв, а також центрів обслуговування туристів з провідниками та екскурсводами. Агротуризм же - це відпочинковий вид туризму, який орієнтований на фермерську діяльність та зазвичай зосереджений на території ферми, де надаються послуги проживання та інші послуги для відвідувачів. Цей вид туризму особливо розвинутий у країнах, де існує розвинений агробізнес.

Україна має потенціал для розвитку сільського зеленого туризму, завдяки її чудовим природним ландшафтам з різноманітною флорою та фауною, а також наявності лікувально-рекреаційного фонду. Крім того, українське село зберігає багату етнокультурну спадщину з цікавими традиціями та самобутнім побутом. Розвиток сільського туризму може стимулювати малий бізнес та підвищувати соціально-економічний рівень життя в сільській місцевості. Крім того, організація рекреаційного сервісу в селах може створити додаткові робочі місця, змінити екологічну свідомість сільського населення та підвищити культурний, духовний та моральний рівень селян. Чим більша кількість туристів зацікавлена в послугах сільських господарств, тим більше стимулу для розвитку цього виду бізнесу [5].

На жаль, в Україні немає закону "Про сільський туризм", який би врегулював організацію відпочинку на селі. Право власника сільської садиби надавати послуги в сфері сільського туризму регулюється законами України "Про туризм", "Про особисте селянське господарство" та "Про підприємництво". Аналізуючи діюче законодавство України, можна виділити дві форми організації відпочинку на селі: сільський зелений туризм як вид підсобної діяльності та сільський зелений туризм як вид малого підприємництва. В Україні створено всеукраїнську Спілку сприяння розвитку сільського зеленого туризму для підтримки його розвитку. Ініціативою Спілки були створені Центри сільського туризму, які успішно функціонують у багатьох областях країни. Спілка працює в співпраці з науковцями та

державними органами управління, щоб розробити проект концепції та програму розвитку сільського туризму в Україні.

Агротуризм має своєрідну особливість - він вимагає обов'язкового проживання в сільському помешканні з обслуговуванням, яке знаходиться безпосередньо на господарстві, або розміщення в кемпінгах або наметах на землях, що належать до господарства, з самообслуговуванням. У агротуризмі індивідуальне селянське господарство виступає як головна туристична привабливість та нічліжна база одночасно. Туристи в агротуризмі цікавляться багатьма різноманітними заняттями, такими як догляд за свійськими тваринами, збирання урожаю, спілкування з природою та тваринами, що вирощуються або утримуються в господарстві, участь у сільських святкуваннях, обрядах тощо. (Додаток А)

М.Рутинський та Ю.Зінко у своєму визначенні агротуризму зосереджують увагу на тому, що це форма туризму, спрямована на відпочинок, яка активно використовує сільськогосподарські території з метою рекреації, освіти та ознайомлення з традиційними методами господарювання [16].

В.Липчук та Н.Липчук спробували визначити агротуризм як вид підсобної діяльності, що надає туристичні послуги у сільському середовищі через особисті або фермерські господарства з використанням їх власних ресурсів, зокрема баз ночівлі. Однак таке визначення не містить достатньої конкретики, щоб відобразити сутність агротуризму як виду підприємницької діяльності або відпочинкової активності. Він особливо підкреслює, що аграрний туризм відрізняється від загального розуміння сільського туризму, оскільки пов'язаний з сільськогосподарською діяльністю [12].

Визначення агротуризму Т. Пінчуком також пов'язує його з діяльністю, що здійснюється на базі агрооселі та агропідприємств, пов'язана зі сільським господарством, наприклад, споживанням власних продуктів, можливою участю у сільськогосподарських роботах, сезонністю тощо. Однак серед претензій до цього визначення є використання підприємства типу «агрооселі» як основного генератора агротуристичної діяльності, хоча насправді на практиці не

обов'язково, що власники агрооселі займаються агротуризмом, і термін «агроосела» не є юридично обґрунтованим терміном [15].

Ефективність функціонування агротуристичних господарств можна оцінювати за кількома критеріями:

1. Фінансова ефективність - це дохід, який отримують господарства від надання туристичних послуг. Дохід може складатися з оплати за проживання, екскурсії, відвідування майстер-класів та інших послуг. Щоб збільшити фінансову ефективність, господарства можуть розробляти нові туристичні послуги, рекламувати свої послуги та використовувати ефективні маркетингові стратегії.

2. Соціальна ефективність - це вплив агротуризму на місцеву спільноту та туристів. З одного боку, агротуризм може позитивно впливати на місцеву спільноту, забезпечуючи її доходами та збільшуючи рівень зайнятості. З іншого боку, агротуризм може сприяти розвитку місцевої культури та збереженню традицій.

3. Екологічна ефективність - це вплив агротуризму на довкілля. Господарства повинні дбайливо відноситися до довкілля та забезпечувати його збереження.

4. Культурна ефективність - це вплив агротуризму на культурний розвиток та освіту туристів. Агротуризм може сприяти збереженню культурної спадщини та традицій, а також підвищувати рівень освіти туристів, знайомлячи їх з новими аспектами сільського життя та сільськогосподарської діяльності.

Загалом, ефективність агротуристичних господарств залежить від кількох факторів, таких як розуміння туристичних потреб, розвиток нових туристичних продуктів, ефективне використання маркетингових стратегій, дбайливе відношення до довкілля та збереження культурної спадщини. Успіх агротуризму може залежати від співпраці з місцевими організаціями та туристичними агенціями, а також від підтримки державних програм та ініціатив.

Для забезпечення ефективності функціонування агротуристичних господарств необхідно також забезпечити якість послуг та продукції, що

надаються туристам. Для цього потрібно розробляти та впроваджувати стандарти якості та безпеки виробництва, включаючи здоров'язберігаючі технології та засоби гігієни. Крім того, агротуристичні господарства повинні мати відповідні ліцензії та дозволи на виробництво та надання послуг, а також дотримуватися законодавства у сфері туризму та сільського господарства.

Одним з ключових аспектів ефективності агротуристичних господарств є залучення туристів та розвиток нових туристичних продуктів. Для цього можуть застосовуватися різноманітні маркетингові стратегії, такі як реклама в соціальних мережах, участь у туристичних виставках та заходах, створення власного веб-сайту та інше. Також важливо розробляти нові туристичні продукти, які відповідають потребам та попиту туристів, наприклад, кулінарні тури, екологічні екскурсії, активний відпочинок у сільській місцевості та інше.

Агротуризм - це різноманітна галузь, яка включає різні напрями підприємницької діяльності. Ось деякі з них:

1. Надання послуг з організації відпочинку та розваг на селі. Це може включати проживання в сільських будинках або готелях, спілкування з місцевими жителями, екскурсії, активний відпочинок, проведення свят та інших заходів.

2. Розвиток аграрного туризму. Це означає показ історії та культури сільських господарств, навчання гостей землеробству та тваринництву, проведення екскурсій на фермерські господарства, дегустацію місцевих страв і напоїв, збирання врожаю та багато іншого.

3. Організація туристичних заходів. Це може бути проведення фестивалів, виставок, конкурсів, турнірів, змагань тощо.

4. Розробка та виробництво продуктів харчування. Виробництво місцевих страв та напоїв може стати окремим напрямом підприємницької діяльності, що приверне увагу туристів та допоможе підвищити популярність сільського туризму.

5. Розвиток інфраструктури для агротуризму. Це може включати будівництво нових готелів, котеджів, кемпінгів, а також встановлення

спортивних майданчиків, ландшафтного дизайну, ремонту та модернізації існуючих споруд.

6. Розвиток екологічного туризму. Це може включати заходи для збереження та відновлення природного середовища, проведення лекцій та практичних занять екологічного характеру.

Іншим напрямом підприємницької діяльності в агротуризмі є організація туристичних екскурсій та подорожей на сільські господарства. Це може включати огляд ферм, виноградників, пасік, садів, лісів та інших сільськогосподарських підприємств з метою ознайомлення з традиціями та культурою регіону [5].

Також, підприємці можуть організовувати тематичні заходи та активний відпочинок для туристів, які відпочивають на їхніх господарствах. Наприклад, проведення кулінарних майстер-класів з місцевих продуктів, організація спортивних змагань, прогулянок на велосипедах чи конях, вивчення місцевих традицій та ремесел.

Крім того, в агротуризмі можуть бути важливими послуги, що пов'язані з еко-туризмом та агроекологією. Такі послуги можуть включати різноманітні види навчання та просвітництва щодо збереження навколишнього середовища, розвитку органічного сільського господарства та збільшення ефективності використання природних ресурсів.

Усі ці напрями підприємницької діяльності в агротуризмі сприяють розвитку сільського господарства, підвищенню доходів населення в сільській місцевості та збереженню культурних та природних ресурсів регіону.

1.2. Закордонний досвід агротуристичної діяльності та передумови її розвитку на території України

Агротуризм - це форма туризму, яка включає в себе відпочинок у сільській місцевості та ознайомлення з сільськогосподарською діяльністю та

культурою. Цей вид туризму досить поширений в країнах Європи та Північної Америки, і є важливим елементом розвитку сільських територій.

У Європі агротуризм почав розвиватися з 60-х років ХХ століття. З того часу він став значним джерелом доходу для сільського господарства та розвивається в більшості країн Європи, таких як Італія, Франція, Іспанія та Польща. У цих країнах агротуризм розглядається як важливий елемент розвитку сільського господарства та привабливості туристичного продукту.

У Північній Америці агротуризм також має довгу історію розвитку та став значним джерелом доходу для фермерів. Спочатку агротуризм у США та Канаді був орієнтований на місцевість, але з часом став більш масштабним та став складовою частиною розвитку туризму в цих країнах [6].

Україна також має значний потенціал для розвитку агротуризму. Країна багата на сільські місцевості, що становлять більш як 70% її території, а також має значний потенціал у галузі сільського господарства та екологічного туризму. Однак, на сьогоднішній день розвиток агротуризму на території України є недостатньо розвиненим через низький рівень інвестицій та брак знань.

В європейських країнах програми залучення сільських громад до агротуризму отримали значну державну підтримку. Європейський Союз розглядає сільський туризм як головний інструмент для економічного зростання сільських територій. Експерти Європейського банку реконструкції та розвитку встановили, що облаштування місця життя вихідця з сільської місцевості у місті в 20 разів дорожче, ніж створення умов для його життя і роботи в селі. Крім того, за їх розрахунками, дохід, отриманий від одного ліжка-місця, еквівалентний річному доходу фермера від однієї корови.

У Великобританії протягом багатьох десятиліть віддають перевагу класичним європейським традиціям та цінностям сільського відпочинку. Регіональна організація туризму Великобританії була створена в 1969 році з прийняттям Закону про розвиток туризму. В Англії сільський туризм популярний протягом всього року, а не тільки влітку, і Різдво також є популярним часом для подорожей. Національна організація сільського туризму

та агротуризму Великобританії забезпечує акредитацію осель, що сприяє популяризації сільського туризму. Фермери в Англії почали об'єднуватися, щоб пропонувати більш різноманітні послуги в своїх будинках [25].

У Франції та Іспанії індустрія сільського туризму розвивається найбільш динамічно в Європі. Вони стали лідерами за обсягами цієї галузі завдяки високій рентабельності і міжнародній спеціалізації. Національна організація будинків відпочинку і зеленого туризму в цих країнах пропонує сертифіковані агрооселі, що відповідають високим національним стандартам сервісу для будь-якого смаку і виду відпочинку. Іспанія стає серйозним конкурентом Франції на ринку агротуризму Західної Європи, оскільки щороку цією послугою користується близько 1,2 млн. осіб [25].

Італія не поступається Іспанії та Франції в розвитку сільського туризму. Ця країна зосереджується на представленні славетних історичних традицій сільського відпочинку у горах і передгір'ях Альп, Апеннін та на першокласному морському узбережжі. У Італії сільський туризм розглядається як основна форма підприємницької зайнятості для місцевого населення, тому агротуристичний бізнес тісно переплетений з курортним. Винний і гастрономічний туризм є важливим чинником міжнародної агротуристичної спеціалізації Італії. Незважаючи на те, що ціни на послуги сільського відпочинку в Італії майже вдвічі вищі, ніж в Іспанії та Франції, кожен рік їх користується до 2 млн. людей (78% з яких італійців). Річний прибуток від сільського туризму складає 350 млн. доларів [25].

Німеччина займає особливе місце у розвитку зеленого туризму. Багато одноденних гостей із країн Східної Європи, зокрема з Польщі, відвідують Німеччину для шопінгу. У 1980-х роках була розроблена концепція розвитку туризму в периферійних регіонах Німеччини для поширення на туристичному ринку доступного відпочинку на природі без дорогих інфраструктур та комфортних умов проживання.

В Австрії станом на 2021р. є 15 000 зареєстрованих агротуристичних господарств, які мають загальну місткість 170 000 ліжко-місць, що свідчить про значний розвиток сільського зеленого туризму в цій країні. Цікаво вивчити

досвід країн-сусідів України, таких як Угорщина, Румунія та Польща. Угорщина, наприклад, включає сільський зелений туризм до сфери особистого селянського господарства та надає пільгові податкові інструменти для його підтримки. Відомими місцями для відвідування є південно-західна область Ваш, східна область Сольнок (район р. Тис) та Хортобадський степ. Унікальність сільського туризму в Угорщині полягає в його поєднанні з національними традиціями конярства [25].

У Румунії, Національна асоціація сільського, екологічного і культурного туризму представляє інтереси власників агроосель. Сільський туризм в цій країні активно розвивається в Південних Карпатах і спрямований на збереження природного середовища та етнокультурних традицій, так само як і в Україні. Польське законодавство чітко визначає основні поняття та принципи ведення сільського зеленого туризму, відрізняючи його від інших видів туристичних послуг, які надаються у сільській місцевості, але законодавчо віднесені до підприємницької діяльності. Уряд Польщі бачить сільський туризм як джерело розвитку для регіонів, які мають природні ресурси для створення виробничих галузей економіки. Польський агротуризм підтримує свою матеріальну базу завдяки зв'язку з селом, сільським господарством, традиційною архітектурою та інтер'єром. Хоча більшість польських агротуристичних господарств пропонують лише ночівлю та харчування, рентабельність об'єктів для ночівлі зростає, якщо надаються й інші послуги.

Україна використовує польський досвід і має власну систему екологічної сертифікації та добровільної категоризації «Зелена садиба», яку розробила Спілка сільського зеленого туризму України. Ця система заснована на принципах зменшення негативного впливу агротуристичного об'єкту на навколишнє середовище, підтримки національних традицій та ремесел, розвитку місцевої економіки та підтримки екологічно-сприятливих форм відпочинку та розваг. Досвід різних країн може допомогти визначити напрямки та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні при вдосконаленні законодавчого регулювання в цій сфері.

Хоча сільський зелений туризм досить активно розвивається в Україні, це все ж нове поняття для країни. Туризм є лише п'ятою складовою поповнення бюджету, а його питома вага має значно зрости. Україна має вигідне геополітичне розташування в центрі Європи, значний туристично-рекреаційний потенціал, сприятливий клімат, багаті флора і фауна та численні культурно-історичні пам'ятки світового рівня. Однак, пріоритетність розвитку сільського зеленого туризму в Україні обумовлена невідкладною необхідністю вирішення соціально-економічних проблем, з якими стикається сучасне село [3]

Україна має безліч цікавих місць розташованих у благополучних екологічних регіонах, де поруч або в неподалік від таких місць можна знайти пам'ятки духовності та культури, такі як садиби для «зеленого туризму». Відпочинок в таких місцях може включати в себе перебування в будиночку посеред саду, що дозволить жінкам насолоджуватися пансіоном зі свіжими продуктами, вирощеними на місці та приготовленими на живій воді. Усі відвідувачі зможуть насолоджуватися прогулянками до лісу, річки чи озера, а також відвідувати замки, історичні церкви, музеї та каплички над цілющими джерелами.

Закордонний досвід вказує на те, що агротуризм є важливою галуззю для збереження та підтримки сільських територій. Зокрема, у Європі агротуризм став однією з основних форм туризму, що сприяє розвитку інфраструктури сільських територій та підвищенню якості життя місцевого населення.

На основі дослідження закордонного досвіду було виділено ключові передумови для розвитку агротуризму на території України, зокрема: наявність природних та культурних ресурсів; розвиток інфраструктури; підтримка державою та розвиток партнерства між громадськістю та бізнесом.

Дослідження закордонного досвіду та аналіз передумов розвитку агротуризму на території України є важливим етапом у визначенні потенціалу та можливостей для розвитку даної галузі в Україні.

Отже, з урахуванням аналізу вищевикладеного, основними напрямками розвитку сільського агротуризму в Україні повинні бути: створення сприятливих умов для отримання податкових пільг та кредитів для власників

агросадиб, просування послуг сільських господарств, випуск різноманітних путівників, розширення різних форм агротуристичного бізнесу, зокрема курортної спеціалізації сільського зеленого туризму.

1.3.Методичні засади визначення ефективності функціонування агротуристичних господарств

Розвиток агротуризму у складних умовах реформування сільськогосподарських підприємств є важливою темою для дослідників та фахівців. Для досягнення цієї мети необхідні удосконалення і розробка нових методів та моделей, які враховують загальні теоретичні принципи та практичні реалії економіки. Основне завдання агротуризму полягає у стимулюванні розвитку сільських населених пунктів, підвищенні доходів їхніх мешканців, зменшенні міграційного потоку від сіл до міст, створенні нових робочих місць та зменшенні соціальної напруженості шляхом розвитку нового сектора місцевої економіки.

У регіонах, де діє агротуризм, економічні зв'язки складаються між трьома головними учасниками: туристичною фірмою, господарюючим суб'єктом, що забезпечує агротуристичні послуги, та самим туристом. Агротуризм відрізняється від інших сільськогосподарських видів діяльності тим, що передбачає надання послуг, які пов'язані з наявністю сільськогосподарських тварин, птахів та рослин, а також має за мету забезпечити туристові відпочинок та ознайомлення зі сільським життям та сільськогосподарським виробництвом.

Агротуризм потребує уваги до інфраструктурних, територіальних, виробничих та соціо-культурних факторів, які впливають на привабливість сільських поселень для туристів і дозволяють розробити стратегії управління попитом. Це допоможе підприємствам, що надають послуги агротуризму, залучити попит на власний агротурпродукт на початковому етапі діяльності.

Агротуристична привабливість визначається не лише наявністю матеріально-технічної бази аграрного сектора та багатих ресурсів, але й

етнокультурними та соціокультурними аспектами, такими як народні свята, звичаї, ремесла та промисли. Для оцінки агротуристичної привабливості можна використовувати алгоритм, який дозволяє виявити найбільш привабливі фактори конкретного регіону, що можна використовувати для формування стратегії та тактики агротуристичного підприємства. Даний алгоритм можна застосовувати як до окремого сільського поселення, так і до регіону в цілому, щоб допомогти в плануванні та просуванні агротурпродукту на ринок.

Під час функціонування агротуристичних підприємств необхідно досягати сталого розвитку і отримувати прибуток від господарської діяльності, забезпечуючи соціально-економічні результати. Розрізняють чотири потенційні варіанти оцінки соціально-економічної ефективності розвитку агротуризму:

I - одним з потенційних варіантів оцінки ефективності розвитку агротуризму в регіоні є оцінка з точки зору держави. Для держави розвиток агротуризму призводить до збільшення податкових надходжень, покращення добробуту та здоров'я громадян і відродження культури малих народностей.

Основна ідея економічної суті агротуризму полягає в тому, що туристи витрачають гроші на території регіону, в якому перебувають. Це означає, що туристи сплачують гроші за проживання, харчування, транспорт, засоби зв'язку, розваги, товари роздрібною торгівлі та послуги турагенств.

Туристичні витрати гостей з інших регіонів є вкладками в економіку місця призначення. Наприклад, туристи з інших країн, які подорожують по Україні та витрачають кошти, зароблені в своїй країні, сприяють економіці нашої країни. Розвиток туризму має багатосаровий ефект, оскільки генерує бюджетні надходження на різних рівнях завдяки податковим зборам.

II - Оцінка ефективності агротуризму з точки зору надавача послуг: для агротуристичного підприємства ефективність діяльності в регіоні визначається головним чином отриманням додаткового доходу, розширенням та диверсифікацією виробництва. Прибуток, необхідний для функціонування будь-якого агротуристичного підприємства, повинен бути достатнім для покриття ризиків управління та забезпечення майбутніх інвестицій.

Для визначення економічної ефективності діяльності агротуристичного підприємства потрібно проаналізувати склад витрат та доходів. Основними статтями витрат для агротуристичних підприємств є: виплати заробітної плати з відрахуваннями на соціальні потреби; витрати на надання житла; витрати на організацію харчування; транспортні витрати, які включають в себе оренду будь-якого транспорту (в тому числі авіа), поточний ремонт техніки; витрати на візи та ліцензії; амортизація; поточний ремонт та інші.

Серед головних джерел доходу, які привносить агротуристичне підприємство, можна виділити наступні види послуг: проживання, харчування, оформлення документів (в тому числі візи), транспортні послуги (включаючи трансфер, надання сільськогосподарської техніки, коней, вертольотів), організаційні та консультаційні послуги (включаючи супровід та послуги перекладача), розваги (такі як екскурсії, прокат сільськогосподарської техніки, кінні прогулянки, бар, більярд, теніс, лазня, сауна, супутникове телебачення, відеопрокат), фото- та відеозйомка та продаж різноманітних сувенірів.

III - Оцінка ефективності агротуристичного бізнесу з точки зору мешканців сільських поселень, що проявляється у забезпеченні роботою, допомозі для соціально незахищених верств населення, покращенні утримання житлового фонду, розширенні ринку збуту сільськогосподарської продукції, організації дозвілля та культурно-просвітницької роботи на сільській місцевості. Ця оцінка з точки зору мешканців сільських поселень найбільш яскраво відображає соціально-економічну ефективність і відображає основні інтереси місцевого населення.

IV - Оцінка ефективності з позиції туриста: для туриста розвиток агротуризму в регіоні має ефективність у створенні додаткового місця для відпочинку в спокійній сільській місцевості, де можна насолоджуватися різноманітними природними ландшафтами та покращувати своє здоров'я.

Розвиток туризму можливий лише при наявності інвестицій у дану галузь, такі як відновлення архітектурних пам'яток, яке може бути забезпечено державним бюджетом, та ремонт доріг. У цьому процесі враховуються інтереси туристів, місцевого населення, регіональних та державних органів влади.

Розвиток агротуризму може принести значний економічний прибуток для регіону. Підприємства, що надають послуги агротуризму, можуть отримувати дохід шляхом надання додаткових послуг. Одним з перспективних напрямків розвитку агротуризму є його використання як одного з видів підсобних виробництв сільськогосподарських підприємств. Такий підхід задовольняє інтереси усіх учасників процесу, наприклад, сільськогосподарські підприємства можуть отримувати додатковий прибуток, туристи задовольняють свої потреби в здоровому відпочинку, місцеве населення може отримати додаткові робочі місця та кошти від продажу продукції особистих підсобних господарств, а органи влади можуть отримати додаткові податкові надходження та поліпшення якості життя громадян.

Реалізація основних напрямків розвитку туристичного ринку сприятиме розвитку туризму в Україні, зміцненню зв'язку між туризмом та іншими соціальними, економічними та культурними секторами розвитку окремих регіонів та всієї країни. Це в свою чергу підвищить авторитет України на світовому ринку туристичних послуг, збільшить економічний розвиток країни, поповнить державний бюджет, сприятиме створенню потужної туристичної галузі, зростанню добробуту українських громадян, збереженню історико-культурної спадщини та підвищенню духовного потенціалу суспільства.

При дослідженні агротуризму можна використовувати різні методи, що дозволяють отримати інформацію про його особливості, вплив та переваги. Основні методи дослідження агротуризму включають:

1. Анкетування та опитування: Цей метод передбачає створення анкет або опитувальників, які допоможуть зібрати дані від туристів, які вже відвідували агротуристичні ферми або зацікавлені в такому виді туризму. Опитування може включати питання про їхні враження, очікування, ступінь задоволеності та інші аспекти агротуризму.

2. Експертні інтерв'ю: Цей метод включає проведення спеціальних інтерв'ю з експертами у галузі агротуризму, такими як фермери, власники агротуристичних ферм, представники туристичних організацій або дослідники.

Інтерв'ю дозволяють отримати глибинні знання про розвиток агротуризму, його переваги та проблеми, потенційні можливості та виклики.

3. Спостереження: Цей метод включає безпосереднє спостереження агротуристичних ферм, їхніх діяльностей та взаємодії з туристами. Дослідник може спостерігати, як проводяться екскурсії, які послуги надаються, як відбувається взаємодія між господарством і туристами. Спостереження можна також виконувати за допомогою фото- і відеозапису.

4. Кейс-студії: Цей метод передбачає детальний аналіз конкретних випадків агротуризму, щоб зрозуміти їх особливості, фактори успіху або проблеми. Кейс-студії можуть базуватися на певних агротуристичних фермах або регіонах, де агротуризм розвивається успішно або має певні особливості.

5. Статистичний аналіз: Цей метод використовується для аналізу числових даних, які стосуються агротуризму, наприклад, кількості відвідувачів, доходів від агротуристичних послуг, тривалості перебування туристів тощо. Застосування статистичних методів дозволяє зробити об'єктивні висновки та встановити зв'язки між різними факторами.

Вибір методів дослідження залежить від цілей, обсягу дослідження та доступних ресурсів. Комбінація декількох методів може бути ефективним підходом для отримання більш повного розуміння агротуризму та його впливу.

Розділ 2.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ ТА АГРОТУРИСТИЧНИХ ГОСПОДАРСТВ

2.1. Сучасний стан та перспективи розвитку агротуризму в Україні

Агротуризм є однією з найбільш актуальних форм туризму в Україні, оскільки країна має значні потенційні можливості у галузі сільського господарства та туризму. На сьогоднішній день, агротуризм в Україні розвивається досить повільно і має значний потенціал для подальшого розвитку.

Однак, за останні кілька років в Україні відбувається зростання зацікавленості туристів у відвідуванні агротуристичних об'єктів. Зокрема, дедалі більше людей хочуть побачити, як працюють сучасні сільськогосподарські технології, дізнатися про традиції та звичаї сільських жителів, спробувати місцеві страви та продукти, та насолодитися природними красотами країни. (Рис. 2.1)

Рис. 2.1 Складові агротуризму

Джерело: Складено з використанням даних [5]

Агротуризм - це швидко зростаючий сегмент світового туристичного ринку, який має великий обсяг послуг та стає пріоритетним напрямом у туристичному бізнесі завдяки його соціальній, економічній та духовно-моральній значимості. Експерти вважають, що агротуризм є ключовим елементом туристичного продукту України. Країна має всі передумови для розвитку агротуризму, такі як: вигідне географічне положення, непорушена природа з унікальними ландшафтними національними парками, тисячами озер, річок, лісів, які збереглися в первозданному вигляді, пам'ятки культури, колоритні села з національною кухнею і побутом, а також гостинність і толерантність українського народу.

У глобальній економіці всі галузі тісно пов'язані між собою і взаємодіють. Торгівля взаємодіє з фінансами, виробництво товарів пов'язане з послугами, а сільське господарство - з інноваційним виробництвом та екологією. Різні аспекти життєдіяльності людини, такі як економічні, політичні, соціальні, екологічні, культурні та природні, тісно пов'язані між собою. Крім того, внутрішня економіка будь-якої країни пов'язана зі світовою, незалежно від її рівня розвитку та інтеграції у світове господарство.

Сучасна міжнародна практика демонструє, що в різних сферах світової економіки з'явилися нові проблеми, такі як екологічні проблеми, пов'язані з міжнародним туризмом, субсидування, диференціація виробництва та розвиток різних прибуткових видів діяльності в сільській місцевості, зокрема, агротуризм. Агротуризм може бути сприйнятий туристом як активна форма відпочинку, що дозволяє пізнати сільське господарство або насолоджуватися природним середовищем. Однак, суб'єкти, що надають послуги в галузі агротуризму, використовують різноманітні терміни, такі як агровідпочинок, агроспорт, агроготелі, агрогастрономія, аеротерапія тощо [12].

За економічною теорією, успіх будь-якого продукту залежить від попиту на нього на ринку, який визначається потребами споживачів та їх можливостями на придбання продукту. У туристичному бізнесі, попит залежить від наявності вільного часу та коштів для споживання послуг. З'явлення таких можливостей пов'язано з підвищенням продуктивності праці та її оплати. Іншим важливим

чинником розвитку туристичної галузі є зміна соціально-культурного середовища, оскільки підвищення рівня життя повинно відобразитися в зміні стереотипів мислення та культури поведінки. В Україні агротуризм розвивається не так давно, але динаміка розвитку за кількістю садиб та туристів є значною.

Значний прогрес був зроблений у сегменті агротуризму, але все ще існують проблеми, які ускладнюють розвиток цієї галузі. Держава ще не визнала агротуризм як важливий сегмент туризму з великим потенціалом. Також невизначені перспективи для майбутнього розвитку цієї галузі. У зв'язку з тим, що Україна є країною з сильним сільськогосподарським сектором, можливо, що агротуризм стане важливим напрямком, що має великий потенціал для розвитку.

Щодо іноземних інвестицій, можна сказати, що наразі вони не є дуже зацікавленими в агротуризмі. Іноземці не бачать в українцях потенційних великих клієнтів через низький рівень доходів. Тому, для розвитку агротуризму в Україні, потрібно спрямувати зусилля на приваблення іноземних туристів, зокрема розвиваючи в'їзний туризм. Однак, на жаль, існують проблеми з інфраструктурою, а також потрібно знайти мотивацію для приваблення іноземних туристів до України.

У процесі розподілу територій для розвитку агротуризму необхідно враховувати декілька факторів. Серед них - сприятлива екологічна ситуація, зосередження готелів біля автомагістралей, щоб привернути транзитних туристів, розташування готелів в місцях транспортної доступності до великих міст, включаючи обласний центр, та вибір унікальних природних екосистем для створення баз відпочинку.

Проживання туристів може забезпечуватися двома способами: здачею в найм житла власниками засобів розміщення або проживанням в сім'ях в сільській місцевості.

Городяни обирають відпочинок в сільській місцевості з різних причин, включаючи:

- нестачу коштів для відвідування дорогих курортів;

- стереотип відпочинку в сільській місцевості, який є усталеним у певних категоріях людей, незалежно від достатку;
- бажання оздоровлення в місцевих кліматичних умовах;
- можливість харчуватися дешевою та органічною продукцією, яка вирощується на місці;
- можливість брати участь у сільськогосподарських роботах для власної задоволеності;
- потреба в спокійному, розміреному ритмі життя, який відрізняється від міської метушні;
- можливість долучитися до іншої культури та звичаїв, взяти участь у місцевих святах та розвагах, а також спілкуватися з людьми іншої суспільної формації. (Таблиця 2.2)

Таблиця 2.1

Переваги у виборі агротуризму серед інших видів туризму

Причина	Обґрунтування
Природна краса	Люди обирають агротуризм, щоб насолоджуватися чистим повітрям, прекрасними пейзажами та природним середовищем.
Відпочинок	Агротуризм надає можливість відпочити від шумного міського життя та стресу, насолодитися спокоєм та тишою сільської місцевості.
Спілкування з природою	Люди хочуть познайомитися з рослинами, тваринами та природними процесами, взаємодіяти з ними та бути ближче до природи.
Оздоровлення	Агротуристичні господарства пропонують оздоровчі процедури, які сприяють відновленню фізичного та емоційного здоров'я.
Культурний досвід	Агротуризм дозволяє людям познайомитися з місцевою культурою, традиціями, гастрономією та ремеслами, що збагачує їхні знання та досвід.
Навчання	Агротуризм може надати можливості навчатися сільськогосподарським навичкам, виробництву продуктів, кулінарії та іншим практичним навичкам.
Екологічна свідомість	Багато людей обирають агротуризм, оскільки це відповідає їхній екологічній свідомості та бажанню підтримувати сталі практики.

Джерело: Складено з використанням даних [18]

Крім того, агротуризм можна успішно використовувати для організації відпочинку дітей дошкільного та підліткового віку вихідних та святкових днів, а також під час літніх канікул. Таким чином, відпочинок в селі є радикальною зміною обстановки, яка дозволяє зняти стрес, накопичений протягом року в напружених міських умовах [3].

Україна має потужний природний потенціал для розвитку агротуризму, оскільки має велику кількість природних об'єктів, які приваблюють туристів для оздоровлення, зокрема велику кількість озер і річок, а також різноманітність флори і фауни. Ліси займають значну частину території країни, що дає можливість для проведення екскурсій і пригод. У порівнянні з іншими європейськими країнами, Україна має високий рівень збереження природних ландшафтів. Крім того, Україна має багату історико-культурну спадщину, включаючи пам'ятки мистецтва, археології, архітектури та історії, які привертають туристів, які бажають досліджувати історію та культуру країни.

Одним з ключових ресурсів для внутрішнього та зарубіжного туризму в Україні є її багата та унікальна національна культура. Країна має значний фольклорно-етнографічний потенціал, що включає багато центрів народних промислів та ремесел, включаючи традиційні ремесла, як от вишивка, гончарство та плетіння.

Також варто зазначити економічні переваги розвитку сільського туризму в Україні. По-перше, це можливість збільшити частку послуг у виробництві агропромислового комплексу, а по-друге, покращити платіжний баланс завдяки можливості експорту агротуристичних послуг. Послуги сільського туризму дозволяють оптимізувати сільськогосподарське виробництво та підвищити його ефективність, оскільки вони мають високу частку доданої вартості у структурі витрат. Це особливо важливо для продукції сільськогосподарських підприємств, які характеризуються високою матеріаломісткістю.

Агротуризм може мати значні переваги для сільських регіонів України, такі як:

- може стати важливим джерелом працевлаштування для місцевого населення, особливо у районах з низьким рівнем розвитку

економіки. Місцеві жителі можуть працювати в готельному бізнесі, ресторанах та інших сферах обслуговування;

- надає можливості для розвитку сільського бізнесу;
- збільшує доходи місцевих бюджетів;
- допомагає зберегти місцеву культуру та традиції, сприяє реставрації історичних пам'яток;
- має менший вплив на довкілля, що може бути корисним для проведення заходів, пов'язаних з охороною довкілля, оскільки туристична індустрія порівняно з іншими видами діяльності є більш екологічно чистою.

Розвиток агротуризму може мати значну економічну користь для сільських районів шляхом залучення людей похилого віку, які становлять більшість населення цих районів, до туристичного бізнесу. Однак для успішного функціонування підприємств агротуризму необхідно приймати ряд заходів з поліпшення організаційних та освітніх аспектів діяльності.

Для запуску туристичного продукту можна використати розвиток традиційних промислів, зосереджуючись на тих, які зберегли свою автентичність та не були змінені урбанізацією та масовою культурою. Українські споконвічні промисли мають великий потенціал для туристичного бізнесу, зокрема ті, що збереглися незмінними.

Для успішного просування агротуризму необхідно розробити ефективну маркетингову стратегію та тактику. Комунікаційні засоби повинні бути зорієнтовані на єдину стратегію та фірмовий стиль. Оскільки більшість туристів користуються Інтернетом для пошуку інформації, важливо створити розділ про агротуризм на туристичних веб-сайтах.

Необхідно розвивати інформаційну базу регіонів країни, що стосується агротуризму, та забезпечувати рекламні матеріали достатньою кількістю інформації про те, що туристи можуть очікувати від відвідування даного регіону, включаючи рельєф і клімат, тваринний і рослинний світ, а також

інформацію про розміщення і організацію харчування. Рекомендації щодо правил поведінки в туристичних центрах також повинні бути чіткими.

Щодо перспектив розвитку агротуризму в Україні, важливо забезпечити підтримку з боку держави та розвивати сприятливе інвестиційне середовище. Також важливо залучати до розвитку агротуризму місцеві громади та забезпечити належні умови для туристів, включаючи зручний транспорт, комфортне проживання та добре організовану програму екскурсій та дозвілля.

Для успішного розвитку агротуризму потрібна фінансова підтримка, яку можна отримати з різних джерел. Основними з них є позабюджетні кошти, такі як власні кошти власників садиб та супутніх туристичних послуг, кредити банків, міжнародна технічна та гуманітарна допомога, гроші приватних інвесторів та спонсорів проєктів у сфері розвитку агротуризму та спонсорські кошти підприємств, що діють на українському ринку. Хоча ця фінансова система вже працює, їй потрібне вдосконалення, зокрема спрощення процедур реєстрації проєктів міжнародної технічної допомоги, розширення сфери спонсорства для підприємств та зниження витрат на отримання кредитів.

2.2. Аналіз розвитку агротуристичних господарств

З метою поліпшення організації сільського туризму та розвитку його різноманітних форм, зокрема агротуризму, враховуючи значні історичні та етнографічні відмінності та велику територію країни, можна виділити наступні регіони сільського туризму та його складові. (Рис. 2.2)

Західний (Карпатський) регіон, який включає Закарпатську, Львівську, Івано-Франківську та Чернівецьку області. Цей регіон характеризується унікальними гірськими та передгірними ландшафтами Карпат, значними рекреаційними ресурсами, мальовничою природою, етнічною різноманітністю місцевого населення. На даній території вже розвинуто сільський туризм та агротуризм, існує значний досвід їх організації та розвитку. Великий інтерес до цього регіону виявляють жителі всієї країни [16].

Рис. 2.2. Регіони агротуризму

Джерело: Складено з використанням даних [25]

Полісся розташоване у Волинській, Рівненській, Житомирській та Чернігівській областях і привертає увагу туристів своїми величезними озерами, лісовими масивами, місцями для збору грибів та ягід. Жителі цих місць займаються переважно сільськогосподарською діяльністю, яка є головним заняттям для багатьох місцевих мешканців. Однак, для туристів, які відпочивають на селі, доступні можливості для активного відпочинку, включаючи участь у сільськогосподарських роботах, таких як збір сіна. Також, край славиться своєю гостинністю та щирістю, а традиційний побут та народні обряди доповнюють мальовничий пейзаж краю.

Подільський регіон, який включає Тернопільську, Хмельницьку та Вінницьку області, може похвалитися захоплюючою природою Подільської височини, горами Товтрами, каньйоном річки Дністер, а також значною історично-культурною спадщиною, яка включає фортеці, замки та місця релігійного туризму. Крім того, сільський побут та аграрна діяльність мають свої особливості, які можуть зацікавити відвідувачів регіону, які шукають

активний відпочинок та хочуть долучитися до сільськогосподарських робіт, наприклад, в жнивах або в інших сільськогосподарських процесах.

Центральна Україна складається з Київської, Полтавської, Черкаської та Кіровоградської областей. Тут сільське населення традиційно займається сільським господарством, але сільський туризм розвинений не так сильно, як можна було б очікувати. Тим не менше, регіон має великий потенціал для розвитку сільського туризму завдяки своїй природі, історії та соціально-економічному становищу. Саме ці області були територіальною основою формування української нації і зберегли парково-архітектурні ансамблі минулого, такі як у Тростянці, Умані та Білій Церкві. Туристи можуть бути зацікавлені Шевченківськими місцями та місцями, пов'язаними з діяльністю інших відомих людей країни. Регіон має потенціал для розвитку відпочинкового, агро та інших форм сільського туризму. Центральна Україна приваблива для всіх видів сільського туризму завдяки своєму багатству природно-рекреаційних можливостей, великій кількості історичних пам'яток, оживленим традиціям та близькому розташуванню до основних промислових центрів.

Східний регіон України складається з Сумської та Харківської областей і хоча має прекрасну природу, сільські традиції збереглися менше через переважання міського способу життя. Однак, туристичний сільський потенціал може зацікавити жителів Сум та Харкова.

У Придніпров'ї (Дніпропетровській та Запорізькій областях), якому відомий промисловий регіон, використання сільської місцевості може допомогти організації відпочинку для мешканців промислових міст. Це також допоможе відродити багату козацьку історію, традиції та звичаї краю.

Ферма "Терра Санкта" - агротуристичний комплекс у Львівській області, що пропонує екскурсії на ферму, участь у збиранні фруктів та овочів, вигул тварин, спа-процедури на основі фермерських продуктів.

"Ферма Острів" - агротуристичний комплекс на Закарпатті, де гості можуть познайомитися з роботою ферми, взяти участь у вирощуванні та зборі

овочів та фруктів, а також перевірити свої навички у приготуванні страв з місцевих продуктів.

"Агро-туризм на Полтавщині"- агротуристичний комплекс у Полтавській області, що пропонує гостям екскурсії на ферму, участь у зборі та переробці ягід та фруктів, прогулянки на конях, відпочинок біля ставка та інші розваги.

"Медовий дім" - агротуристичний комплекс у Чернігівській області, де гості можуть познайомитися з процесом виробництва меду та інших продуктів бджільництва, відвідати медову аптеку та приготувати страви з медом. На даний час не функціонує.

"Мельничий ранчо" - агротуристична ферма у Волинській області, де можна насолоджуватися ковбойським життям, відвідувати тваринний двір, їздити на конях, рибалити та відпочивати в тихому місці.

"Медовий край" - агротуристична ферма у Львівській області, де можна побачити, як виготовляють мед, відвідати пасіку, насолоджуватися місцевою кухнею та розслабитись у затишних номерах.

"Еко-господарство" - агротуристична ферма у Закарпатській області, де пропонуються екскурсії на господарство, відвідування саду та виноградників, спробувати вина та меду, відпочивати в затишних кімнатах.

"Козячий двір" - агротуристична ферма у Чернівецькій області, де можна насолоджуватися козиними сирками та молочними продуктами, відвідувати тваринний двір та проводити час в затишних номерах. (Додаток В)

Є також багато невеликих сільських господарств по всій Україні, які надають агротуристичні послуги, де туристи можуть долучитися до різних аграрних дійств, таких як збір врожаю, годівля тварин, вирощування різних культур та інше. Такі туристичні маршрути можуть бути особливо цікавими для тих, хто хоче отримати новий досвід і доторкнутися до сільського життя.

На сьогоднішній день в Україні дуже популярними є також туристичні маршрути, пов'язані з відвідуванням мальовничих сіл, де можна насолодитися красою традиційної української архітектури, відчувати атмосферу сільського життя, та спробувати на смак страви з домашнього господарства.

Все більше агротуристичних підприємств починають також пропонувати різноманітні курси, семінари та майстер-класи з вирощування різних культур, виготовлення сиру, меду, пісочних годинників та інших виробів, що дозволяє туристам не лише отримати новий досвід, а й отримати цінні знання про сільське господарство та ремесла.

2.3. Оцінка ефективності функціонування агротуристичних господарств

З початку XXI ст. сільський зелений туризм, за визнанням експертів Всесвітньої туристичної організації (ВТО), є одним з секторів туристичної індустрії, що динамічно зростають. Ідеї охорони навколишнього середовища, що стали надзвичайно популярними серед західної цивілізації, охопили й індустрію туризму. Внаслідок цього серед масових туристів виник попит на види туризму, альтернативні масовому, — т. зв. зелені подорожі. Згідно з офіційними статистичними даними ВТО, "зелені" подорожі нині займають від 7 до 20 % у загальному обсязі турпоїздок.

Конкурентоспроможність агротуристичного підприємства можна описати як здатність до забезпечення тривалої конкурентної переваги на ринку, ефективного використання наявних ресурсів та успішного функціонування в умовах ринкової конкуренції. Основними характеристиками конкурентної переваги є цінність послуг для відпочиваючих, складність їх повторювання конкурентами, унікальність, можливість використання протягом тривалого періоду та незалежність від сезону (наприклад, агрооселі можуть бути заповнені влітку, коли господарі мають багато роботи на полі, городі, та пустувати взимку, коли справ у господарів менше). Важливо розрізнити конкурентоспроможність підприємства та конкурентоспроможність продукту (послуги), які є взаємопов'язаними та взаємозумовленими поняттями в агротуризмі.

Сільський туризм є важливим економічним фактором, який сприяє стійкому зростанню прибутків державного бюджету та активізації розвитку різних галузей економіки, таких як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво та

сільське господарство. Збереження етнографічної самобутності через сільський туризм повинно набути національного значення в Україні. По-друге, він може стимулювати відродження та розвиток традиційної культури, такої як народна архітектура, мистецтво, промисли, що формують місцевий колорит. Ці елементи, разом з природно-рекреаційними факторами, створюють привабливі умови для відпочинку та привертають туристів.

Сільський туризм має значну роль у забезпеченні стабільного збільшення надходжень до бюджету та стимулюванні розвитку різних галузей економіки, таких як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво та сільське господарство. Збереження етнографічної самобутності через сільський туризм повинно мати національне значення в Україні. Це сприятиме відродженню та розвитку традиційної культури, включаючи народну архітектуру, мистецтво та промисли, що формують місцевий колорит. Поряд із природно-рекреаційними факторами, це створює додаткову привабливість для туристів [21].

Сільський зелений туризм має високий пріоритет для розвитку у всіх регіонах України через кілька чинників.

- багаті рекреаційні можливості регіонів України потребують ефективних стимулів для їх раціонального використання у відпочинкових та туристичних цілях.

- збережена етнокультурна самобутність багатьох історичних країв України, таких як Буковина, Покуття, Закарпаття, Волинь, Поділля, Слобожанщина та інші, є унікальною міжнародно-туристичною конкурентною перевагою, яка може дозволити нашій країні стати одним з провідних центрів розвитку сільського туризму на Європейському континенті.

- розвиток сільського зеленого туризму сприяє розвитку малого бізнесу, що є важливим для відродження традиційних сільських господарств та покращення економічної ситуації в аграрних районах нашої країни.

- поширення практики агрорекреації в Україні вирішує ряд соціальних проблем регіонів, зокрема, безробіття, закордонного заробітчанства, складного соціального клімату тощо.

– організація відпочинку на селі для туристів сприяє зміні екологічної свідомості сільського населення та може відігравати важливу роль у збереженні довкілля.

Ефективність функціонування агротуристичних підприємств може бути виміряна за декількома критеріями, такими як задоволення клієнтів, економічна прибутковість, соціальна відповідальність та вплив на довкілля.

Задоволення клієнтів - ключовий фактор ефективності агротуристичних підприємств, оскільки якість обслуговування і задоволення клієнтів може визначати їх репутацію та продовження угод. Це може бути досягнуто шляхом забезпечення відповідних зручностей для відпочинку та забезпечення належного рівня комфорту [16].

Економічна прибутковість - також важлива характеристика ефективності агротуристичних підприємств. Це може включати забезпечення стабільних доходів із туризму, ефективного використання ресурсів, забезпечення рентабельності та розширення бізнесу.

Соціальна відповідальність - дедалі більше клієнтів вимагають, щоб підприємства демонстрували соціальну відповідальність, сприяючи сталим соціальним та екологічним практикам. Агротуристичні підприємства можуть забезпечити соціальну відповідальність шляхом забезпечення безпеки та комфорту клієнтів, враховуючи вплив своєї діяльності на оточуюче середовище, та сприяючи розвитку місцевої спільноти.

Вплив на довкілля - підприємства повинні дотримуватись природоохоронних норм та відповідати вимогам екологічної безпеки.

Однак, ефективність функціонування агротуристичних підприємств залежить від різних факторів, таких як якість послуг, доступність транспорту, реклама та маркетинг, управління підприємством та його фінансова стійкість.

Хоча Україна має значний потенціал для туризму, існує кілька проблем, які обмежують можливості комплексного розвитку туризму, зокрема сільського, зеленого та екологічного. До таких проблем можна віднести недостатню комунікаційну доступність територій, які можуть бути використані в рекреаційних цілях, непристосованість рекреаційної інфраструктури до

міжнародних стандартів комфорту та організаційно-економічного функціонування, відсутність законодавчого забезпечення для розвитку сільського (зеленого) туризму та значну територіальну диференціацію у господарському використанні рекреаційного потенціалу.

Одне з завдань полягає у поліпшенні туристичної інфраструктури в області, що включає будівництво під'їзних доріг до туристично-рекреаційних об'єктів на місцевому та обласному рівнях, а також розроблення заходів щодо створення мережі спеціалізованих об'єктів туристичної інфраструктури неподалік від національних міжнародних транспортних коридорів, головних транспортних магістралей та туристичних маршрутів. Однак, місцеві бюджети не мають достатньої фінансової можливості для реалізації таких завдань, тому потрібно залучення інвестиційних ресурсів від зацікавлених у розвитку туристичної інфраструктури суб'єктів підприємницької діяльності.

Хоча існують інформаційні пошукові системи, такі як ITravel, Spyglass, Tourindex, Toursoft, які допомагають оцінити наявні туристичні послуги, що надаються туристичними агентствами для міжнародного туризму, проте в Україні та на локальному рівні для сільського туризму такі інформаційні системи були відсутні до нещодавна. Інформація про наявні туристично-рекреаційні, природні та культурні ресурси існує, але немає постійно поновлюваної систематизованої інформаційної бази про малих підприємців в селах, які готові надавати послуги, пов'язані з сільським туризмом, такі як надання житла, екскурсійні послуги гіда і т.д. [23].

2.4. Стан екологічної безпеки та комплекс заходів щодо її покращання

Екологічна сторона агротуризму включає в себе як природні, так і культурні пам'ятки, а також природно-антропогенні ландшафти, які взаємодіють з навколишнім природним середовищем як єдине ціле. Щоб забезпечити розвиток агротуризму, необхідно проводити агроекологічні дослідження, які дозволять оцінити екологічний стан територій та перевірити відповідність вирощеної продукції встановленим стандартам якості, мінімізувати

антропогенне вплив на сільську територію та поліпшити умови проживання сільського населення.

Екологічна безпека в агротуризмі є важливим аспектом збереження навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку туризму. Агротуризм може стати джерелом негативного впливу на природне середовище, якщо не будуть дотримуватися екологічні норми та правила. Тому важливо забезпечити, щоб агротуристичні підприємства діяли відповідно до принципів сталого розвитку та захищали навколишнє середовище [19].

Основні аспекти екологічної безпеки в агротуризмі включають:

- Забезпечення екологічної безпеки на території агротуристичного підприємства: зменшення викидів шкідливих речовин у повітря, використання екологічно чистих матеріалів та енергії, використання екологічно безпечних методів вирощування рослин та тварин.

- Збереження природних ландшафтів та біорізноманіття: збереження природних ландшафтів та рідкісних видів рослин та тварин, зменшення забруднення водних ресурсів та ґрунтів.

- Забезпечення екологічної освіти: проведення інформаційної роботи з відвідувачами та персоналом щодо екологічних проблем, поширення знань про здорове співіснування людини та природи.

Одним із головних аспектів екологічної безпеки в агротуризмі є збереження біорізноманіття та природних ресурсів. Господарства, які займаються агротуризмом, повинні дбайливо стежити за тим, щоб їхні дії не завдали шкоди довкіллю. Для цього необхідно використовувати екологічно безпечні технології виробництва, а також впроваджувати зелені технології та відновлювану енергетику.

Для забезпечення екологічної безпеки в агротуризмі важливо також дотримуватися правил збирання та переробки відходів. Необхідно забезпечувати їхню правильну сортування та утилізацію, щоб запобігти забрудненню довкілля. Господарства можуть також використовувати органічні

методи виробництва, що дозволяють зберігати поживні речовини в ґрунті та зменшувати кількість відходів.

Крім того, в агротуризмі важливо підтримувати зв'язок з місцевими жителями та заохочувати їх до участі у розвитку туризму. Це дозволить не лише забезпечити належний рівень екологічної безпеки, але й підвищити економічний розвиток регіону та зберегти культурну спадщину.

Збереження природних ландшафтів та біорізноманіття є одним з важливих завдань у розвитку екологічно безпечного агротуризму. Це означає збереження природних ресурсів, різноманіття видів та екосистем, а також зменшення негативного впливу людської діяльності на навколишнє середовище.

Для збереження природних ландшафтів і біорізноманіття можна використовувати різні підходи, такі як створення захищених територій, збереження природних елементів ландшафту на території агротуристичних комплексів, використання екологічно чистих технологій у вирощуванні рослин та тварин, та інші [19].

Рис. 2.3 Екологічні фактори в агротуризмі

Джерело: Складено з використанням даних [19].

На рис. 2.3. видно, що екологічні фактори в агротуризмі поділяються на:

- Сталі практики сільськогосподарського виробництва:
 - Використання органічних методів вирощування рослин та розведення тварин.
 - Застосування екологічно безпечних засобів захисту рослин та добрив.
 - Збереження ґрунтового покриву та водних ресурсів.
- Біорізноманіття та природні ресурси:
 - Збереження та відновлення природних екосистем на території агротуристичних господарств.
 - Захист рідкісних видів рослин та тварин, а також їхніх природних місць існування.
 - Використання природних ресурсів з обережністю та сталістю.
- Енергоефективність та використання відновлювальних джерел енергії:
 - Застосування енергоефективних технологій у сільському господарстві та туристичних побудовах.
 - Використання сонячних панелей, вітрових турбін та інших джерел відновлювальної енергії.
- Екологічна освіта та свідомість:
 - Популяризація екологічної освіти серед туристів та місцевого населення.
 - Інформування про екологічні проблеми та сприяння усвідомленому споживанню.
- Залучення до участі в охороні навколишнього середовища:
 - Залучення туристів до добровільної участі у програмах з охорони природи та екологічних проектах.
 - Сприяння розвитку екологічного туризму та участі туристів у екологічних заходах.

Один зі способів збереження біорізноманіття - це створення природно-заповідного фонду. Це може бути ділянка лісу, водойми або ландшафт, де

заборонено будь-яка діяльність, що може негативно впливати на природу. Також, заборонено вирубку дерев, вилов риби або полювання на тварин.

Ще один спосіб збереження природи - це збереження природних елементів ландшафту на території агротуристичного комплексу. Це можуть бути ліси, степи, водойми, джерела та інші природні об'єкти, які відіграють важливу роль у збереженні природного багатства та створенні природного милування для туристів. Збереження природних елементів ландшафту допомагає збільшувати кількість тварин та рослин на території комплексу, що позитивно впливає на екосистему в цілому.

Забезпечення екологічної освіти є одним з найважливіших аспектів екологічної безпеки в агротуризмі. Кожен гість, що приїздить в агротуристичний комплекс, повинен отримати базові знання про екологічну ситуацію в регіоні, правила поводження з природними ресурсами та наслідки їх порушення.

Господарі садиб та працівники повинні забезпечувати гостей інформацією про екологічні аспекти їхнього перебування, наприклад, роздільний збір сміття, енергозбереження, збереження водних ресурсів та інші.

Крім того, господарі садиб повинні пропонувати гостям екологічні екскурсії та навчальні заходи, що дають можливість ознайомитися з природними та культурними пам'ятками регіону, дізнатися про особливості та проблеми екосистем.

Такі заходи можуть включати в себе екологічні лекції, семінари, презентації, екскурсії до природних заповідників та інших важливих місць регіону. Це дозволяє гостям отримати не лише розмірене відпочинок, а й збільшити свої знання про природу та зробити свій внесок у збереження біорізноманіття регіону.

Також важливим аспектом екологічної освіти є залучення дітей та молоді до екологічної тематики. Діти можуть взяти участь в екологічних таборах, роботі на екологічних фермах та інших проектах, що дозволять їм набути досвіду та знань про екологічну безпеку .

Найгірший ефект має витоптування. Навіть одна істота не проходить безслідно, не завдаючи навколишньому середовищу. Збирання грибів, ягід і квітів знижує здатність рослини до самовідновлення. Зламани гілки, зрізи або надрізи стовбура спричиняють зараження дерев хворобами та шкідниками. Звісно, вплив однієї людини чи групи ззовні мало помітний, бо рано чи пізно все повернеться до початкового стану, але при масовому напливі людей процес відновлення відбувається повільніше, ніж процес руйнування.

Під впливом інтенсивної рекреації на дереві поступово зменшується кількість листя, коротшає хвоя, зменшується приріст у діаметрі та висоті, з'являється суха верхівка. Частина дерев гине, скорочується тривалість насаджень, порушується вирівнювання, змінюється видовий склад, що сповільнює природне відновлення рослин. У лісах, які інтенсивно використовувалися для рекреації, зникли гриби та ягоди, зменшилася кількість птахів, що гніздилися на землі та в надрах (співочий дрізд, соловейко, синьоголовка та ін.) та багатьох інших представників. Погіршуються умови існування тваринного світу, зростає чисельність шкідників.

Іншими негативними наслідками є засмічення, що погіршує естетичний вигляд і гігієну навколишнього середовища. Необережне поводження з вогнем може призвести до лісових пожеж, які знищують ландшафт і призводять до ерозії (шляхом знищення рослинності). Вирубка дерев на дрова призводить до втрати дрібних тварин, вирубки лісів, зміни екосистеми. Кожен турист хоче мати сувенір на пам'ять, але це призводить до знищення цінних природних об'єктів.

Неорганізований автомобільний туризм завдає великої шкоди навколишньому середовищу. Хаотичний рух автомобілів і мотоциклів поза дорогами призводить до розпушування ґрунту, знищення трав'яного покриву, моху, ягід та інших рослин. У лісах і на луках машини залишають особливо глибокі колії, руйнуючи ґрунтовий покрив і перетворюючи його на матеріал, який легко пересувається вітром і водою, а зупинки та стоянки забруднюються моторним маслом, паливом та різними миючими засобами. Різні види туристичної діяльності мають різний вплив на навколишнє середовище.

Розділ 3.

ФАКТОРИ ТА ПРИНЦИПИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОТУРИСТИЧНИХ ГОСПОДАРСТВ

3.1. Проблеми розвитку агротуристичних господарств

Хоча український агротуризм мав перспективний початок, його подальшому розвитку перешкоджає цілий ряд чинників. Серед них можна виділити специфіку туристичного ринку сьогодення, який характеризується значною кількістю конкуруючих суб'єктів господарювання, різноманітністю потреб та переваг споживачів туристичних послуг з підвищеними вимогами до якості та варіативністю умов функціонування, що включає періодичні зміни в попиті.

Для подальшого динамічного розвитку сільського туризму, особливо агротуризму, необхідно залучення більш активних місцевих жителів, які розуміють, що туризм може бути додатковим джерелом доходу для їх селянських господарств з низьким рівнем доходів. Хоча активність сільських громад у наданні туристичних послуг заслуговує на увагу, багато з них зіткнулися зі складнощами ринкової економіки, сильною конкуренцією та відсутністю гарантій того, що їх інвестиції в туризм відштовхнуть попит.

Однак на сучасному етапі розвитку туризму в сільських місцевостях, селянам бракує ефективною командної роботи. Це обмежує можливість створення більш розвинутої туристичної пропозиції та призводить до збільшення деяких операційних витрат, наприклад, з просування та розповсюдження ідеї сільського туризму та агротуризму, залучення прихильників серед органів місцевого самоврядування та роботу з ними як партнерами в проектах, спрямованих на стимулювання розвитку сільського туризму.

При аналізі екологічних умов для розвитку туризму в сільській місцевості важливо враховувати проблему високої замкнутості місцевих сільських громад, особливо в районах з низьким рівнем життя, які мають потенціал для розвитку туризму завдяки привабливості місцевого ландшафту. У таких громадах

ініціативи у цій сфері зустрічаються зі значною недовірою мешканців і відсутністю переконання в тому, що їх власні дії можуть значно підвищити рівень життя. У зв'язку з цим, розвиток сільського туризму в менш розвинутих регіонах зустрічає більші труднощі. Потрібно не лише створити нову «особистість» для місцевого населення, яке проживає на забутих, але привабливій для туристів сільській місцевості, але також розробити державні програми розвитку різних форм економічної діяльності, включаючи туристичні послуги. (Таблиця 3.1)

Таблиця 3.1

Проблеми розвитку сільського зеленого туризму

Проблема	Обґрунтування
Недостатня інфраструктура	Відсутність адекватної транспортної, енергетичної та комунікаційної інфраструктури у сільських районах може ускладнювати доступ до агротуристичних господарств та обмежувати їх розвиток.
Відсутність фінансування	Брак фінансової підтримки з боку держави та недостатність інвестицій можуть ускладнювати розвиток агротуристичних господарств, обмежувати їх здатність вдосконалювати інфраструктуру та розширювати свою діяльність.
Недостатня маркетингова стратегія	Відсутність ефективної маркетингової стратегії та обмежений доступ до маркетингових ресурсів можуть ускладнювати просування агротуристичних господарств на ринку та залучення цільової аудиторії.
Брак професійних кадрів	Відсутність кваліфікованих працівників та недостатня кількість фахівців у галузі агротуризму можуть ускладнювати здійснення підприємницької діяльності та обмежувати розвиток господарств.
Сезонність та непостійний попит	Залежність від погодних умов та сезонності туристичного попиту можуть створювати фінансові труднощі та

	нестабільність для агротуристичних господарств.
Бюрократичні перешкоди	Висока кількість адміністративних процедур, неясність законодавства та складність урядових процедур можуть ускладнювати розвиток агротуризму та зменшувати його привабливість для підприємців.
Відсутність співпраці та мережі	Відсутність взаємодії, обміну досвідом та співпраці між агротуристичними господарствами можуть ускладнювати розвиток сектору в цілому.
Екологічні проблеми та сталість	Негативний вплив агротуризму на природне середовище, збереження біорізноманіття та сталість природних ресурсів можуть ставити під загрозу саму сутність агротуризму та його здатність до сталого розвитку.
Конфлікти з місцевим населенням	Неправильне управління агротуристичними господарствами, відсутність діалогу з місцевим населенням та порушення традиційних звичаїв можуть призводити до конфліктів та негативного сприйняття агротуризму у громадах.

Джерело: Складено з використанням даних [29].

У Польщі успішний розвиток туризму в сільській місцевості був зумовлений не тільки активністю фермерів, але й добре організованою системою сільськогосподарських дорадчих послуг по всій країні. Це сприяло розвитку підприємництва сільських жителів, в тому числі й у сфері туризму, у багатьох регіонах країни. Сільські жителі мали можливість отримати різноманітну допомогу, таку як інформаційні кампанії, тренінги, консультування та допомога у рекламі та продажу туристичних послуг, а також підтримку з іноземних фондів. Разом з тим, об'єднання в регіональні асоціації та інші заходи сприяли підвищенню інтересу до туристичної сфери в сільських районах [25].

Однак у подальшому такі широкомасштабні заходи для активізації сільських громад можуть стати складними для підтримки. Деякі види діяльності, пов'язані з процесами створення, просування та розповсюдження туристичного продукту, мають стати обов'язком зацікавлених сільських жителів та регіональних об'єднань. Важливо, щоб у інших випадках сільськогосподарські консультації не обмежували власну ініціативу мешканців села та не викликали вимогливого ставлення. Інші форми активізації сільських громад, такі як навчання, повинні бути перетворені з базової підготовки на спеціалізовані курси з конкретних питань.

Так, створення та діяльність регіональних асоціацій є важливим фактором, що сприяє розвитку агротуризму та сільського туризму. Ці організації можуть забезпечити координацію та співпрацю між різними суб'єктами господарювання та туристичної галузі в регіоні, сприяючи розвитку спільних проектів та забезпечуючи збільшення кількості туристів, які відвідують регіон. Крім того, регіональні асоціації можуть здійснювати маркетингову діяльність та просувати туристичний продукт на ринку, що сприяє збільшенню кількості туристів та залученню нових інвестицій у регіон. Також вони можуть проводити навчання та тренінги для своїх членів, допомагати у вирішенні питань зі створення та функціонування туристичних маршрутів та об'єктів, а також діяти на захист інтересів своїх членів у відносинах з місцевою адміністрацією та самоврядуванням. (Додаток Б)

Дійсно, недостатньою активністю членів та правлінь асоціацій може бути обмежено їх можливості в розвитку проектів агротуризму. Співпраця з місцевою громадою та самоврядуванням є дуже важливим фактором у розвитку агротуризму. Створення гуртків місцевої діяльності може допомогти залучити місцевих жителів до проектів агротуризму, що стане стимулом для розвитку місцевої економіки та підвищення якості життя місцевого населення. Крім того, активна участь членів асоціацій у роботі гуртків допоможе збільшити кількість пропозицій для туристів, що збільшить привабливість регіону та залучить нових відвідувачів. Тому важливо віддавати належну увагу розвитку гуртків

місцевої діяльності в межах асоціацій, що сприятиме ефективному розвитку агротуризму в регіоні.

Серед сучасних тенденцій в агротуризмі можна відзначити збільшення ролі екологічного фактору в туристичному відпочинку. Туристи все більше цінують здоровий спосіб життя та збереження навколишнього середовища, і тому зосереджують увагу на зелених туристичних пропозиціях. У цьому контексті розвиток агротуризму може бути досить ефективним інструментом для підвищення екологічної свідомості та залучення уваги до проблем охорони довкілля. У свою чергу, це сприятиме збільшенню ролі сільських територій в туристичній індустрії та забезпеченню сталого розвитку регіонів.

Ці тенденції можна пояснити зростанням свідомості людей про здоровий спосіб життя та бажанням пізнавати нові культури та традиції. Крім того, зростає популярність рухів, що пропагують повільний туризм та сталий розвиток, які сприяють збереженню природи та місцевої культури. Також можна відзначити зростання свідомості про вплив своїх дій на довкілля та бажання сприяти його збереженню. Усе це впливає на туристичні практики та вимоги до туристичних послуг, що призводить до збільшення попиту на місцеві продукти, автентичність та екологічну чистоту місцевих господарств та туристичних послуг.

Агротуристична пропозиція не обмежується лише проживанням, але включає також використання ресурсів як господарств, так і прилеглої території, що включає природну та культурну спадщину, такі як місцева їжа та туристичні об'єкти. При цьому, агротуристична пропозиція містить проживання в атмосферному інтер'єрі, регіональну кухню, різноманітні форми проведення вільного часу, організованого із залученням родини, яка забезпечує перебування. Для досягнення успіху, пропозиція має поєднувати креативність та автентичність з високою якістю наданих послуг та конкурентоспроможною ціною. Орієнтація на клієнта є ключовим фактором успіху цього підходу, що призводить до надання високоякісних продуктів і послуг, які відповідають вимогам клієнтів [28].

Відповідне ставлення органів місцевого самоврядування до агротуризму та супутніх послуг у сільській місцевості є важливим фактором їх розвитку. Муніципальні ради мають вплив на місцеву економіку і можуть підтримувати або не підтримувати економічні ініціативи місцевих жителів, а також трансформувати структуру економіки громади. Органи місцевого самоврядування можуть створювати стратегічні плани соціально-економічного розвитку та пропагувати ресурси та досягнення ОТГ, а також подавати заявки на додаткові кошти для підтримки місцевих проектів від таких установ, як Європейський фонд для розвитку сіл та інші. При цьому фактична діяльність органів місцевого самоврядування залежить від наявних умов та масштабу незадоволених потреб мешканців, а також від поглядів конкретних людей, які входять до місцевої ради, їх активності, системи цінностей та критеріїв, що використовуються при прийнятті рішень.

Розвиток агротуризму та супутніх послуг у сільській місцевості можливий тільки тоді, коли місцеві органи самоврядування включають ці форми підприємництва до своїх стратегічних та оперативних планів соціально-економічного розвитку села. Попереду розвитку агротуризму повинна стояти діагностика туристичних цінностей та комунальної інфраструктури, визначення рівня поглинаючої та туристичної спроможності даного регіону. Для забезпечення розвитку туризму в регіоні, місцевим органам самоврядування необхідно буде підтримувати систему навчання, а також просування та розповсюдження пропозицій для відпочинку в сільській місцевості.

При розробці комплексної пропозиції для сільського туризму необхідно враховувати всі місцеві особливості, включаючи культурні та історичні пам'ятки, а також послуги та продукти місцевих жителів. Це дозволить створити багато унікальних пропозицій, які будуть цікаві для туристів. Зокрема, ізольовані агротуристичні господарства можуть мати обмежені можливості для успіху, тому важливо розвивати колективну діяльність фермерських господарств з підтримкою місцевих органів самоврядування. Важливу роль у розвитку такого туризму відіграють існуючі регіональні агротуристичні асоціації.

В умовах військового стану в Україні, розвиток агротуристичних господарств стикається зі значними проблемами. (Рис. 3.1)

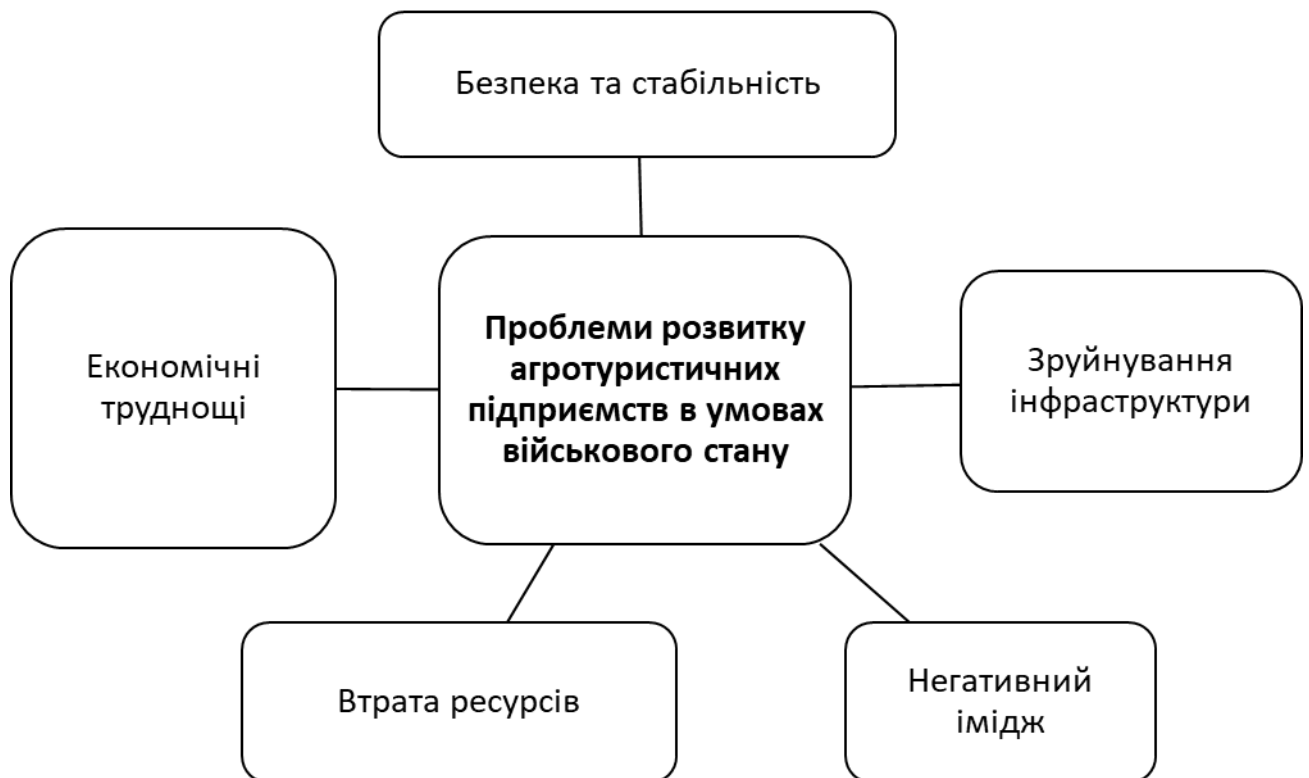

Рис.3.1 Проблеми розвитку агротуристичних підприємств в умовах військового стану

Джерело: Самостійна розробка автора

Безпека та стабільність: Військовий конфлікт призводить до загрози безпеки та нестабільності в окремих регіонах. Це спричиняє обмеження доступу до агротуристичних господарств і створити несприятливу атмосферу для туристів.

Зруйнування інфраструктури: Війна призводить до пошкодження або зруйнування інфраструктури, необхідної для розвитку агротуризму, такої як готелі, дороги, комунікаційні мережі тощо. Це ускладнює функціонування господарств і знижує їх привабливість для туристів.

Економічні труднощі: Війна призводить до економічних проблем, таких як зниження доходів і зростання витрат для агротуристичних господарств. Нестабільна ситуація знижує кількість туристів і призводить до зменшення попиту на агротуристичні послуги.

Втрата ресурсів: Військовий конфлікт призводить до втрати ресурсів, таких як земля, урожай, тварини тощо, які є основою для діяльності агротуристичних господарств. Це позначається на їхній здатності працювати та надавати якісні послуги туристам.

Негативний імідж. Війна створює негативний імідж для країни, що відлякує туристів від відвідування України загалом. Це впливає на привабливість агротуризму як виду туризму.

Таким чином, у таких умовах важливо приділяти увагу безпеці, відновленню інфраструктури та просуванню позитивного іміджу країни, щоб підтримати розвиток агротуризму в Україні.

3.2. Шляхи підвищення ефективності функціонування агротуристичних господарств

Завдяки широкому поширенню сучасних пристроїв та інформаційно-комунікаційних технологій, інтернет стає все більш важливим інструментом для просування агротуристичних послуг, а їх потенційні покупці все частіше шукають інформацію про них в інтернеті. Фермерські господарства дедалі частіше використовують веб-сайти, галузеві портали та соціальні мережі для просування своїх послуг. Однак, з розвитком технологій, вимоги щодо якості та форми комунікації зі споживачами значно зростають. Це стосується також туристичних ферм, які повинні відповідати вимогам проектування, техніки виконання та доступних функцій. Ефективність веб-сайту може бути безпосередньо пов'язана з його технікою створення.

Ефективність веб-сайту може бути розглянута з багатьох сторін. Вона залежить від численних факторів, які взаємодіють між собою. Ефективність веб-сайту може включати в себе такі аспекти, як швидкість його завантаження в браузері, можливість доступу до нього з різних пристроїв незалежно від віку або фізичних обмежень користувачів, кількість функціональних можливостей та зручність їх використання. Ефективність веб-сайту також може бути визначена

кількістю унікальних користувачів, кількістю переглядів та ступенем досягнення мети, для якої веб-сайт був створений.

Ефективність веб-сайту агротуристичних господарств може впливати на їхню загальну ефективність функціонування. Ось кілька аспектів, які можуть впливати на ефективність веб-сайту:

1. Інформаційна доступність: Веб-сайт агротуристичного господарства повинен містити достатню та актуальну інформацію про господарство, його послуги, ціни, контактні дані тощо. Це допоможе потенційним туристам знайти необхідну інформацію та зробити розумний вибір.

2. Привабливий дизайн: Веб-сайт повинен мати привабливий та зручний дизайн, який привертає увагу та забезпечує зручну навігацію. Графіка, фотографії та відео можуть використовуватися для створення привабливого візуального враження.

3. Резервація та зв'язок: Веб-сайт повинен мати функцію онлайн-бронювання або зручний спосіб зв'язку для туристів, щоб вони могли забронювати послуги або задати питання. Це сприяє зручності та швидкості обслуговування туристів.

4. Оптимізація для пошукових систем: Веб-сайт повинен бути оптимізований для пошукових систем, щоб потенційні туристи могли легко знайти його через пошукові запити. Це може включати використання ключових слів, оптимізацію метатегів, структуру сторінок тощо.

5. Мобільна сумісність: З урахуванням поширеності мобільних пристроїв, веб-сайт повинен бути мобільно-дружнім, тобто добре відображатися та функціонувати на різних пристроях з різними розмірами екранів.

6. Відгуки та рейтинги: Наявність позитивних відгуків та рейтингів на веб-сайті може підвищити довіру туристів і сприяти їхньому рішенню вибрати конкретне агротуристичне господарство.

Ефективний веб-сайт може допомогти залучати більше туристів, підвищувати їхнє задоволення від відвідування агротуристичного господарства та сприяти його успішному функціонуванню.

Моніторинг веб-сайту може надати інформацію про його продуктивність. Це дозволяє отримувати повернені зворотні дані, пов'язані з різними діяльностями користувачів. Вимірювання продуктивності можуть бути здійснені автоматично (з пасивною участю користувача, який не повинен усвідомлювати, що його дії фіксуються) або активно, залучаючи користувача до процесу вимірювання. Вимірювання ефективності веб-сайту можуть відповісти на питання, чи принесли витрати та дії очікувані результати. [24]

Реформування економіки та динамічні суспільні зміни в Україні викликають необхідність вибору оптимальних шляхів розвитку рекреаційно-туристичного комплексу. Зараз активно використовуються потенціал курортної та туристичної галузі, оскільки це може призвести до значних економічних, екологічних та соціальних вигод для регіонів та нації в цілому. (Таблиця 3.2)

Таблиця 3.2

Шляхи підвищення ефективності функціонування агротуристичних господарств

Шлях підвищення ефективності	Обґрунтування
Розвиток інфраструктури	Покращення транспортних, комунікаційних та інших інфраструктурних засобів для забезпечення зручного доступу до агротуристичних господарств та забезпечення комфортного перебування туристів.
Впровадження інноваційних технологій	Використання сучасних технологій у сільському господарстві та туристичних послугах, таких як автоматизація процесів, використання датчиків для контролю, електронний моніторинг тощо, що допоможе підвищити продуктивність та ефективність господарств.
Маркетингова стратегія	Розробка та впровадження ефективної маркетингової стратегії, включаючи розробку бренду, використання цифрових маркетингових інструментів, залучення цільової аудиторії та просування агротуристичних

	господарств на ринку.
Розширення послуг та диверсифікація	Розширення спектру послуг, таких як гастрономічний туризм, активний відпочинок, культурний туризм тощо, а також розробка пакетних пропозицій, що дозволяють туристам отримати комплексний досвід та збільшити туристичний попит.
Професійний розвиток кадрів	Підвищення кваліфікації та навчання персоналу, розвиток кадрового потенціалу в галузі агротуризму, в тому числі за допомогою навчальних програм, семінарів, тренінгів та партнерства з освітніми установами.
Стале використання природних ресурсів	Застосування практик сталого використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища, таких як використання відновлюваних джерел енергії, управління водними ресурсами та біорізноманіттям, зелена будівництво та утилізація відходів.

Джерело: Складено з використанням даних [29]

Україна має великий потенціал для розвитку рекреаційно-туристичної сфери, що залежить від багатьох факторів, включаючи природні, культурні, соціальні, економічні та політичні. Особливо міста-курорти можуть бути ключовими гравцями в розвитку цієї галузі. Для ефективного використання потенціалу рекреаційно-туристичної сфери необхідні важливі напрями оптимізації діяльності підприємств, такі як планування розвитку діяльності, маркетингові дослідження та ефективний маркетинговий аналіз.

Планування діяльності туристичного підприємства - одна з найважливіших функцій управління підприємством. Планування є власне процесом визначення цілей, що їх передбачає досягти підприємство за певний період, а також процесом визначення способів їх досягнення. Сучасні туристичні фірми, в основному, займаються поточним та оперативним плануванням. Але для того, щоб успішно працювати на ринку тривалий час, необхідне стратегічне планування, яке включає в себе розробку довгострокових

планів розвитку фірми на основі проведеного комплексного аналізу, наукове прогнозування ринкової ситуації і перспектив розвитку галузі в різних туристичних регіонах. Зміна ринкового середовища зумовлює необхідність застосування стратегічного підходу до системи господарювання на підприємствах туризму [29].

Важливою складовою бізнес-плану є маркетинг-план, який включає в себе розгляд таких аспектів, як технологія реалізації туристичного продукту, способи стимулювання продажу, ціноутворення, стратегію рекламної компанії, формування громадської думки про фірму тощо.

Для того, щоб забезпечувати постійну своєчасну реакцію на всі зміни на ринку туристичних послуг, а також мати можливість впливати на них, створюючи вигідні умови для себе, кожному туристичному підприємству необхідно проводити постійні та періодичні маркетингові дослідження. Це дозволяє залишатися в курсі всіх новин та тенденцій у галузі, що є надзвичайно важливим для успішної діяльності.

Основними кроками маркетингових досліджень є виявлення проблем, що виникають перед підприємством, формулювання мети дослідження, планування досліджень для кожної мети, вибір джерел інформації та визначення їх охоплення, збір інформації, узагальнення та аналіз інформації, розробка рекомендацій та прогнозування їхньої ефективності.

Метод вивчення ринку туристичних послуг на мікрорівні є однією з маркетингових дій підприємства, яке діє на ринку. Основна мета цієї методики полягає в здійсненні прибуткової діяльності шляхом створення конкурентоспроможного турпродукту та підвищення своєї позиції на ринку, враховуючи ринкові умови. Аналіз інформації передбачає визначення попиту на певну продукцію підприємства (такий, що існує в даний момент, або може бути потенційним), оцінку місця підприємства на ринку та ефективності його маркетингової політики і обраної ринкової стратегії.

У рамках маркетингового аналізу внутрішнього середовища також проводиться оновлення системи управління, розвиток ресурсів, фінансів та дотримання визначеної маркетингової стратегії. Оцінка конкурентних переваг

та слабких сторін підприємства на конкретному ринку є результатом цього аналізу, що повинно стимулювати вибір найбільш оптимальної маркетингової стратегії, відповідно до поставлених цілей.

Рис.3.2 Шляхи підвищення ефективності функціонування агротуристичних господарств

Джерело: Самостійна розробка автора

Із Рис.3.2 видно, що існує кілька шляхів підвищення ефективності функціонування агротуристичних господарств:

1. Розвиток інфраструктури: важливо створити зручні та привабливі для туристів умови перебування в агротуристичних господарствах. Це можна здійснити через розвиток інфраструктури, такої як готелі, ресторани, басейни, сауни, тенісні корти тощо.

2. Розширення послуг: агротуристичні господарства повинні розширювати свій спектр послуг, щоб задовольнити потреби різних категорій туристів. Наприклад, можна запропонувати екскурсії, гірські походи, верхову їзду, активний відпочинок та інші види дозвілля.

3. Продуктивність господарств: важливо забезпечити ефективне використання земельної ділянки, підвищити рівень виробництва, якість продукції та забезпечити високу якість обслуговування туристів.

4. Маркетинг та реклама: агротуристичні господарства повинні розробляти та реалізовувати ефективні маркетингові та рекламні стратегії, щоб привернути більше туристів. Це можна здійснити за допомогою створення веб-сайту, реклами в соціальних мережах, участі в туристичних виставках та інших подібних заходах.

5. Збільшення ефективності управління: агротуристичні господарства повинні підвищити ефективність свого управління, щоб забезпечити ефективне використання ресурсів та досягнення максимального прибутку.

Отже, можна зробити висновок, що дослідження конкурентного середовища спрямоване на зміцнення та розширення позицій підприємства на ринку туристичних послуг. Завдяки маркетинговим дослідженням конкурентного середовища можна розробити стратегію, що дозволить максимально ефективно нейтралізувати сильні сторони конкурентів, швидко реагувати на їхні дії та встановлювати власні пріоритети, що допоможе підвищити конкурентоспроможність власного турпродукту та туристичного підприємства в цілому.

3.3.Перспективи розвитку агротуристичних господарств та агротуристичної галузі в Україні

Агротуризм є важливим напрямком розвитку туризму в Україні, оскільки наша країна має значний потенціал у цій сфері завдяки багатому сільськогосподарському регіону.

Зараз агротуризм є одним з найшвидше зростаючих секторів туристичної галузі в Україні, і його розвиток має великі перспективи. За даними досліджень, рівень попиту на агротуризм серед вітчизняних та зарубіжних туристів постійно зростає.

Для подальшого розвитку агротуризму в Україні необхідно забезпечити належні умови для розвитку агротуристичних господарств, такі як:

- Покращення інфраструктури: будівництво нових готелів, розвиток транспортних мереж, розвиток інтернет-зв'язку та інші місця для відпочинку та розваг.

- Розвиток маркетингових інструментів: необхідно активно просувати агротуризм серед вітчизняних та зарубіжних туристів, розробляти пакетні тури та спеціальні пропозиції для різних категорій туристів.

- Підвищення якості послуг: необхідно забезпечити якісний сервіс для туристів та підвищити якість продукції в агротуристичних господарствах.

- Підтримка держави: держава має надавати фінансову та організаційну підтримку для розвитку агротуризму та агротуристичних господарств, забезпечувати допомогу у відкритті та просуванні агротуристичних підприємств

Розвиток агротуризму можна розглядати як важливий фактор розвитку інфраструктури регіону з різних аспектів. Важливо звернути увагу на:

- економічний аспект, який включає джерело доходу для сільського населення, використання переважно відтворюваних ресурсів, таких як природна, соціокультурна й історична спадщина, підвищення ринкової вартості житлового фонду тощо;

- соціокультурний аспект, який передбачає культурне і психологічне взаємодія під час спілкування та взаємозбагачення;

- етнокультурний аспект, що забезпечує можливість активізувати відповідні ресурси та пропагандувати національні культурні традиції;

- особистісний аспект, який передбачає розвиток особистості, зокрема, людей, що займаються обслуговуванням споживачів, через здобуття нових знань, навичок та підвищення кваліфікації.

У найближчий час очікується зниження життєвого рівня населення, оскільки зростання цін перевищуватиме зростання доходів, що призведе до посилення соціальних диспропорцій між верствами населення. Крім того,

очікується, що пропозиції послуг перевищать реальний попит на них, а найбільш матеріально забезпечена частина населення буде основним контингентом відпочиваючих.

Під час військового конфлікту перспективи розвитку агротуризму в Україні є обмежені та складні. Військовий конфлікт має негативний вплив на туристичну індустрію загалом, включаючи агротуризм. Така ситуація створює небезпечні умови для туристів, включаючи можливість військових дій, пов'язаних ризиків та непередбачуваності.

Для розвитку агротуризму в найближчі роки необхідно визначити декілька пріоритетів: покращення якості та розширення асортименту рекреаційних послуг, покращення умов обслуговування, обмеження нового будівництва рекреаційних об'єктів та реконструкцію і модернізацію існуючих, раціональне використання коштів та ресурсів на об'єктах інфраструктури. Важливо вкладати вільні кошти туристичних організацій в інфраструктуру, безпосередньо не пов'язану з їх діяльністю, наприклад, дороги, водопостачання та каналізація, зв'язок, сервіси тощо. Ці інвестиції будуть корисні на туристичному ринку в майбутньому.

Досвід світового ринку показує, що здійснення міжнародної сертифікації продуктів та відповідна реклама можуть привернути увагу споживачів і розширити ринок агротуристичних послуг. Окрім того, важливим фактором є залучення приватного сектору, зокрема в гірських районах, до рекреаційного бізнесу. Це дозволить ефективніше вирішувати питання розміщення та харчування відпочиваючих, особливо в періоди пікового попиту. Для цього необхідно здійснити інвентаризацію приватного житлового фонду та укласти прямі договори з його власниками, де будуть визначені всі умови співпраці, види та якість послуг, що надаються. Також необхідно шукати оптимальні форми залучення іноземного споживача, наприклад, через створення сервісу обслуговування, що є популярними на міжнародному ринку (наприклад, ліцензійне мисливство). Для успішної роботи в цій сфері необхідно створити сучасну інформаційно-маркетингову службу, яка буде вивчати та прогнозувати

попит на рекреаційні послуги, а також розробляти відповідні ініціативи органами управління для забезпечення балансу між попитом та пропозиціями.

Україна має великий потенціал для розвитку агротуризму, і перспективи для цієї галузі є дуже обіцяючими. Ось деякі перспективи розвитку агротуристичних господарств в Україні:

1. Багатство природних ресурсів: Україна має багатий природний потенціал, включаючи різноманітність ландшафтів, чисте повітря та воду, а також багату рослинність і тваринний світ. Це створює прекрасні умови для розвитку агротуризму, де туристи можуть насолоджуватися природою, активним відпочинком і аграрними видами господарської діяльності.

2. Сільськогосподарський потенціал: Україна є однією з найбільших сільськогосподарських країн у Європі з плодючими ґрунтами і великими сільськогосподарськими угіддями. Це надає можливості для розвитку агротуристичних господарств, де туристи можуть дізнатися про сільськогосподарську діяльність, брати участь у зборі врожаю, годуванні тварин і виготовленні страв зі свіжих продуктів.

3. Культурне спадщина та традиції: Україна має багату культурну спадщину, традиції та народні звичаї, які можуть бути привабливими для туристів. Агротуристичні господарства можуть пропонувати туристам унікальний досвід, включаючи участь у народних святкуваннях, вишивання, гончарство та інші ремесла.

4. Розвиток інфраструктури: В Україні спостерігається розвиток інфраструктури для туризму, включаючи готелі, гостьові будинки, ресторани та інші послуги. Це сприяє зручності та комфорту для туристів, які бажають відвідати агротуристичні господарства.

5. Популярність органічного та екологічного способу життя: Зростаюча свідомість про здоровий спосіб життя і збереження навколишнього середовища створює попит на органічні та екологічні продукти. Агротуристичні господарства можуть пропонувати екологічно чисті продукти та демонструвати практики сталого сільського господарства, що привертає увагу туристів.

6. Розвиток регіонального туризму: Агротуристичні господарства можуть виконувати важливу роль у розвитку регіонального туризму, особливо у віддалених сільських районах. Це допомагає збалансувати розвиток туризму між різними регіонами країни та сприяє соціально-економічному розвитку сільських громад.

Враховуючи ці перспективи, агротуристичні господарства в Україні мають широкий потенціал для розвитку і приваблення туристів, які бажають насолоджуватися сільськими краєвидами, природою та культурою країни.

Розділ 4.

ОХОРОНА ПРАЦІ

4.1. Аналіз стану і заходи поліпшення виробничої санітарії і гігієни праці

Для поліпшення виробничої санітарії та гігієни праці в агротуризмі можуть бути запропоновані такі заходи:

1. Встановлення правил та стандартів виробничої санітарії та гігієни праці для господарів агротуристичних осель. Це може включати обов'язкове виконання заходів з дезінфекції, вентиляції, очищення та зберігання продуктів харчування, а також забезпечення персоналу необхідними засобами індивідуального захисту.

2. Проведення регулярних оглядів інфраструктури та обладнання агротуристичних осель з метою виявлення можливих джерел інфекцій та ризиків безпеки для туристів та персоналу.

3. Надання персоналу агротуристичних осель необхідних знань та навичок щодо забезпечення безпеки та гігієни праці. Це може включати навчання з використання засобів індивідуального захисту, техніки безпеки під час роботи з обладнанням та інші важливі аспекти.

4. Забезпечення дотримання правил гігієни та санітарії відвідувачами агротуристичних осель. Для цього можуть бути встановлені необхідні інструкції та рекомендації для туристів щодо збереження чистоти та гігієни, а також встановлені спеціальні контрольні точки для перевірки відповідності правилам гігієни.

5. Підвищення уваги до стандартів виробничої санітарії та гігієни праці з боку місцевих влад та державних органів.

Виробнича санітарія та гігієна праці є важливими аспектами будь-якої діяльності, в тому числі і в агротуризмі. Господарі агротуристичних осель повинні бути обізнані з правилами та стандартами виробничої санітарії та гігієни праці, щоб забезпечити безпеку своїх гостей.

Один з перших кроків у встановленні правил та стандартів виробничої санітарії та гігієни праці полягає у проведенні огляду агротуристичної оселі.

Такий огляд повинен бути проведений фахівцем з питань виробничої санітарії та гігієни праці. Під час огляду встановлюється наявність необхідного обладнання, належних умов праці та відповідності приміщення санітарним нормам. Основні напрямки огляду агротуристичної оселі повинні включати:

- огляд умов праці та встановлення наявності необхідних пристроїв і пристосувань для проведення робіт;
- перевірка наявності засобів індивідуального захисту працівників;
- перевірка наявності вентиляції, каналізації, водопостачання та електроживлення;
- огляд приміщень для зберігання продукції, переробки сировини, приготування їжі;
- перевірка дотримання санітарних норм при зберіганні продуктів, приготуванні їжі та інших процесах.

Після проведення огляду агротуристичної оселі, господарі повинні розробити та затвердити внутрішні правила виробничої санітарії та гігієни праці.

Проведення регулярних медичних оглядів працівників є важливим елементом забезпечення виробничої санітарії та гігієни праці в агротуризмі. Це допомагає виявляти захворювання, що можуть бути пов'язані з робочими умовами, та приймати своєчасні заходи для їх запобігання.

Медичні огляди повинні проводитися регулярно згідно з вимогами законодавства та специфіки роботи в агротуризмі. Перед початком робочого дня або за попередньою домовленістю з лікарем, працівники можуть проходити перевірку з метою виявлення захворювань, які можуть впливати на їхню роботу та загальний стан здоров'я.

Медичний огляд може включати огляд лікаря, здавання аналізів крові та інших біологічних рідин, а також проведення інших медичних досліджень залежно від специфіки роботи працівника та можливих ризиків для здоров'я.

З метою забезпечення безпеки працівників, роботодавці повинні забезпечити необхідні умови для проведення медичних оглядів. Це може включати забезпечення лікарського обладнання, площі для проведення досліджень, та інші матеріально-технічні ресурси.

У разі виявлення захворювань під час медичного огляду, працівник повинен отримати необхідну медичну допомогу, а також можуть бути прийняті заходи для запобігання поширення захворювання серед інших працівників та гостей агротуристичних осель.

Організація навчальних курсів та семінарів для працівників з питань безпеки праці та гігієни є важливим кроком у забезпеченні безпеки і благополуччя туристів та персоналу в агротуризмі.

Навчальні курси та семінари можуть включати навчання основних принципів безпеки праці та гігієни, правильної обробки продуктів, заходів профілактики вогневих ризиків, дій у випадку надзвичайних ситуацій, таких як пожежа чи надзвичайна медична допомога.

Організаторами таких навчальних курсів можуть бути державні агентства, асоціації агротуризму та інші організації, які спеціалізуються на безпеці в туризмі. Такі курси можуть бути проведені як в онлайн-форматі, так і у вигляді семінарів або практичних занять в реальному часі.

Навчальні курси можуть бути встановлені як обов'язковими для всіх нових працівників, а також рекомендовані для вже працюючого персоналу для оновлення їх знань і навичок. Важливо, щоб такі курси та семінари були доступні для всіх працівників, які працюють в агротуризмі, з урахуванням рівня їх знань та досвіду.

Організація регулярних навчальних курсів та семінарів є важливим елементом забезпечення безпеки праці та гігієни в агротуризмі. Це допоможе підвищити свідомість та навички працівників та зменшити ризики для туристів та персоналу.

Огляд приміщень для зберігання продукції, переробки сировини та приготування їжі є важливим елементом забезпечення безпеки праці в агротуризмі. Огляд слід проводити регулярно з метою виявлення потенційних

небезпек і забезпечення відповідності приміщень вимогам санітарних та гігієнічних норм.

Під час огляду приміщень слід звернути увагу на наступні аспекти:

1. Вентиляція та освітлення: наявність природного та штучного освітлення, наявність систем вентиляції та їхню ефективність.
2. Забезпечення водою та системи водопостачання: якість питної води, наявність системи опалення та охолодження, наявність санвузлів та їх обладнання.
3. Умови зберігання продуктів: умови зберігання продуктів, наявність системи холодильного зберігання, відповідність умов зберігання вимогам санітарних та гігієнічних норм.

Процес переробки та приготування їжі: дотримання правил гігієни під час приготування їжі, наявність обладнання для приготування та зберігання їжі, відповідність приміщень вимогам санітарних та гігієнічних норм.

Після проведення огляду необхідно вжити заходів для виправлення виявлених недоліків, у тому числі заміни обладнання, ремонту приміщень, забезпечення працівників засобами індивідуального захисту, проведення навчання працівників з питань безпеки праці та гігієни.

4.2. Пожежна безпека

Пожежна безпека є дуже важливим аспектом у будь-якому виді бізнесу, включаючи агротуризм. Основні правила пожежної безпеки повинні бути відомі всім працівникам і гостям агротуристичного об'єкта.

Основні правила пожежної безпеки для агротуризму можуть включати наступне:

1. Встановлення пожежної сигналізації та пожежних інструментів: пожежна сигналізація повинна бути встановлена в усіх приміщеннях, де проводяться роботи з вогнем або зберігається легкозаймистий матеріал. Також повинні бути встановлені пожежні інструменти, такі як вогнегасники та гасників, які повинні бути доступні в разі необхідності.

2. Встановлення пожежних дверей: пожежні двері повинні бути встановлені в усіх приміщеннях з легкозаймистими матеріалами, такими як сухі опалювальні пристрої, кухонні прилади тощо. Пожежні двері дозволяють затримати поширення пожежі, залишаючи людей в безпеці.

3. Проведення інструктажів: працівники агротуристичного об'єкту повинні бути інструктовані про правила пожежної безпеки та процедури евакуації в разі пожежі. Інструктажів мають проводитися регулярно, а також у разі зміни умов праці.

4. Перевірка техніки: важливо перевіряти техніку на наявність ознак зношеності або несправності, яка може призвести до пожежі. Перевірка техніки повинна проводитися регулярно, а також перед кожним використанням.

Правила пожежної безпеки в Україні, затверджені Міністерством внутрішніх справ України зі змінами, що періодично вносяться відповідними наказами, регулюють цю сферу. Згідно з законодавством, будь-який суб'єкт господарювання, який здійснює свою діяльність на території України, незалежно від розміру статутного капіталу, обороту, кількості співробітників, форми власності, кодів ЗЕД, сфери роботи та інших аспектів, зобов'язаний дотримуватися вимог пожежної безпеки, які закріплені на законодавчому рівні.

На об'єктах господарювання, пожежна безпека є частиною комплексу заходів з охорони праці, і включає широкий спектр заходів, таких як створення безпечних умов для праці, мінімізація ризику виникнення пожеж, забезпечення технічними засобами для запобігання та усунення наслідків пожеж, контроль дотримання протипожежних вимог законодавства, розробка та впровадження регламентів щодо гасіння пожеж, евакуації та порятунку людей і майна, а також внутрішнього та зовнішнього навчання співробітників.

Кожен працівник повинен строго дотримуватися вимог щодо пожежної безпеки на підприємстві, при цьому керівництво покладає відповідальність за організаційну складову на посадових осіб і прописує ці вимоги в посадових інструкціях і положеннях для структурних підрозділів. У цих документах конкретно вказується територія, ділянка, зона, об'єкт, будівля або її частина, а

також поверх, на якому відповідальний працівник повинен забезпечити виконання відповідних організаційних заходів.

Особи, що несуть відповідальність, мають зобов'язання розробити, впровадити та дотримуватися інструкцій та положень щодо протипожежного режиму на об'єктах, які їм покладено керувати. Ці інструкції та положення повинні відповідати вимогам нормативних актів. Крім того, передбачається створення підрозділу добровільної пожежної охорони та пожежно-рятувальної команди на відповідному об'єкті.

Розробляються і впроваджуються правила безпечної роботи з використанням відкритого вогню та горючих матеріалів. Планується проведення інструктажів з пожежної безпеки для всіх співробітників згідно з графіком, а також перевірка знань пожежно-технічного мінімуму визначених працівників на підприємстві з установленим порядком і термінами. Для цього можуть бути використані внутрішні лекції, семінари, тренінги та практичні заняття на підприємстві, або зовнішні навчальні курси, які проводяться кваліфікованими фахівцями в спеціалізованих навчальних центрах. Особлива увага приділяється тим співробітникам, які відповідають за безпеку на робочому місці з відкритим вогнем та горючими матеріалами.

Розробка та впровадження порядку дій при пожежі є ключовою складовою протипожежного режиму на будь-якому об'єкті. Для забезпечення безпеки всього персоналу в разі небезпеки, необхідно розробляти плани евакуації та інструкції для відключення електроустановок, а також передбачати послідовність дій для співробітників.

Кожне приміщення та окремі види робіт повинні мати свої відповідні інструкції, за якими повинен працювати персонал, залучений на певних ділянках та виконує окремі види робіт. Ці інструкції викладаються в навчальних матеріалах, що передаються співробітникам на інструктажі, після чого контролюються їх знання з відповідної теми.

4.3.Інструкції з охорони праці та пожежної безпеки

Охорона праці та пожежна безпека є важливими аспектами на агротуристичних підприємствах, оскільки працівники та гості підприємства повинні бути захищені від можливих небезпек та аварійних ситуацій. Для забезпечення безпеки праці та пожежної безпеки на агротуристичному підприємстві, необхідно дотримуватися таких інструкцій:

1. Забезпечення безпечних умов праці:
 - Встановлюйте процедури безпеки на робочому місці та робіть їх доступними для всіх працівників.
 - Встановлюйте засоби індивідуального захисту для працівників, щоб зменшити ризик виникнення травм і отруєнь.
 - Проводьте регулярні перевірки обладнання, щоб переконатися, що воно відповідає безпековим вимогам.
2. Забезпечення пожежної безпеки:
 - Розміщуйте засоби пожежогасіння (вогнегасники, пожежні крани, пожежні тривожні сигнали) в доступних місцях на всіх рівнях підприємства.
 - Проводьте регулярні перевірки засобів пожежогасіння, щоб переконатися, що вони працюють належним чином.
 - Проводьте регулярні тренування з пожежної безпеки для працівників та гостей підприємства.
3. Безпека гостей:
 - Розміщуйте відповідні знаки, щоб гості могли легко зорієнтуватися на території підприємства.
 - Проводьте безпечні екскурсії та активні форми відпочинку з дотриманням всіх правил безпеки.
 - Розміщуйте засоби першої допомоги на видному місці та забезпечуйте доступ до них для гостей і працівників.
4. Безпека харчування:
 - Забезпечуйте відповідну гігієну на кухні та в обідньому залі.

- Використовуйте тільки якісні продукти та продукти з гарантованою якістю.
- Ретельно дотримуйтеся правил зберігання та приготування їжі.
- 5. Безпека руху на території підприємства:
 - Розміщуйте відповідні знаки та обмежувальні пристрої, щоб уникнути небезпеки для гостей та працівників.
 - Дотримуйтеся вимог правил дорожнього руху на території підприємства.

Наведені вище інструкції з охорони праці та пожежної безпеки мають дотримуватися на агротуристичних підприємствах для забезпечення безпечного та здорового середовища праці та відпочинку для працівників та гостей. Крім того, щоб забезпечити високий рівень безпеки, необхідно постійно вдосконалювати та оновлювати інструкції відповідно до потреб і вимог безпеки на підприємстві.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, агротуризм - це вид підприємницької туристичної діяльності, який здійснюється на базі аграрних підприємств та агроосель і пов'язаний зі сільським господарством та сільською місцевістю. Цей вид туризму може включати в себе споживання власних продуктів, участь у сільськогосподарських роботах, відпочинок на селі та має сезонний характер.

Агротуристичні господарства є особливими формами підприємницької діяльності, які поєднують сільськогосподарську діяльність і туризм. Вони надають туристам можливість познайомитися з сільським життям, взяти участь у сільськогосподарських роботах, спробувати свіжі продукти і насолодитися природними красотами.

Агротуристичні господарства займаються сільськогосподарськими роботами, такими як вирощування рослин, розведення тварин, виноградарство, пасікарство та інші види сільського господарства. Вони демонструють туристам процеси виробництва, надають можливість брати участь у роботі і навчатися сільськогосподарським навичкам. Вони надають різноманітні туристичні послуги, такі як екскурсії по фермі, катання на конях, велосипедні прогулянки, спостереження за птахами, проведення майстер-класів з кулінарії та ремесел. Вони також можуть пропонувати проживання в сільських будинках або гостьових хатах, ресторани з місцевою кухнею та інші зручності для туристів.

Багато агротуристичних господарств практикують екологічно чисті та сталі підходи до сільськогосподарської діяльності. Вони пропагують збереження навколишнього середовища, використання органічних методів вирощування продуктів та відновлювальні джерела енергії. Це привертає туристів, які цінують екологічно чистий спосіб життя та прагнуть насолоджуватися природою. Багато з них знаходяться в історичних та культурних регіонах. Вони вплітають місцеву культуру, традиції, мистецтво й ремесла в свою діяльність, пропонуючи туристам можливість ознайомитися з місцевими звичаями та фольклором.

Підприємства агротуризму можуть інвестувати в розвиток туристичної інфраструктури, такої як будівництво гостьових будинків, встановлення

ресторанів, організація екскурсійних маршрутів та створення комфортних умов для туристів. Вони повинні активно просувати свої послуги, використовуючи різні канали комунікації, такі як веб-сайти, соціальні мережі, рекламні матеріали тощо. Ефективний маркетинг допомагає залучити більше туристів і підвищити популярність агротуристичного підприємства. Важливо встановити партнерські відносини з місцевими громадами, туристичними органами та органами влади. Це може допомогти вирішити питання щодо забезпечення безпеки, підтримки туризму та розвитку інфраструктури.

Агротуристичні господарства можуть розширити свою діяльність, пропонуючи додаткові продукти та послуги, такі як органічні продукти харчування, виноробство, проведення фермерських ярмарок та інше. Це дозволяє розширити потенційну аудиторію та збільшити прибуток.

Однак, важливо пам'ятати, що під час військового конфлікту реалізація перспектив розвитку агротуризму може бути складною. Безпека туристів та умови конфлікту мають пріоритетний характер, і підприємства агротуризму повинні враховувати ці фактори та діяти відповідально.

Отже, агротуризм є пріоритетним напрямом розвитку сільського господарства в Україні, оскільки може допомогти вирішити соціальні, економічні та екологічні проблеми на селі. Багато вітчизняних та зарубіжних учених присвятили свої дослідження організації агротуризму, проте питання не отримало належного розвитку. До цього часу немає системного підходу до розвитку агротуризму в сільських територіях, а розгляд напрямків розвитку агротуризму обмежується окремими аспектами.

Розвиток агротуризму може бути ключовою можливістю для створення робочих місць та забезпечення зайнятості в сільських районах. Цей вид туризму сприяє зростанню числа туристичних маршрутів та відновленню природних та культурних пам'яток, зокрема в околицях традиційних місць відпочинку. Завдяки агротуризму, багато місцевих населених пунктів можуть отримати нове життя, перетворившись на рекреаційні центри.

Розвиток агротуризму сприяє підтримці малого бізнесу в галузі туризму, забезпечуючи його позитивний розвиток. Крім того, на українському та

міжнародному ринках туризму зросла популярність агротуризму, тому попит на оренду будинків у сільській місцевості в літній період значно збільшився. Таким чином, попит на цей вид відпочинку постійно зростає, що забезпечує перспективи розвитку агротуризму як частини туристичної галузі в Україні.

Підбиваючи підсумки, можна зробити наступні висновки. Існують всі передумови для того, щоб Україна стала однією з провідних країн у галузі рекреації та туризму, але аналіз поточного стану агротуристичної сфери показує, що її ефективність обмежується низкою невирішених проблем. Перш за все, це проблеми, пов'язані з нормативно-правовим забезпеченням функціонування галузі, розв'язання яких вимагає внесення відповідних змін та доповнень до чинного законодавств.

СПИСОК ВИКОРСИТАНИХ ДЖЕРЕЛ

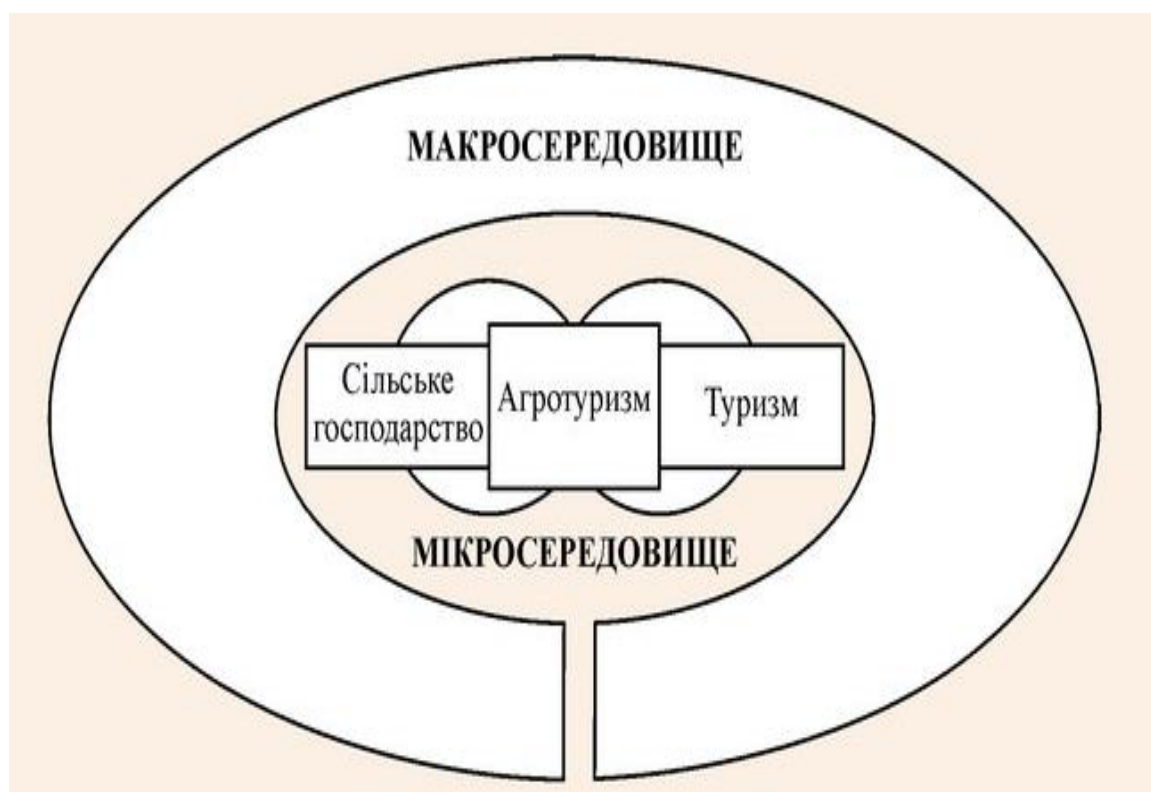
1. Балита О. Розвиток нетрадиційних форм зайнятості: спроба економічної діагностики (на прикладі Карпатського регіону). *Регіональна економіка*. 2005. №1. С.56-66.
2. Гакал Т. О. Науково-концептуальні положення обґрунтування сутності категорії «сільський зелений туризм». *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 4. С. 141–151.
3. Главацька В.В. Сільський зелений туризм: сутність, функції, основи організації. *Економіка АПК*. 2006. №10. с.148-155.
4. Главацька В.В. Чинники становлення і утворення сільського зеленого туризму. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. 2006. Випуск 3. С.100-106.
5. Дармостук Д. Г.Тенденції розвитку зеленого туризму в Україні. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2017-2/doc/3/04.pdf>
6. Джонс Ч. Маркетинг Туристичних об'єктів. *Туризм*. 2006. №2(34). С.49-53
7. Драчов В. Деякі аспекти розвитку світової індустрії туризму в умовах міжнародної конкуренції. *Збірник наукових праць Інституту світової економіки НАН України*. Випуск 42. К.; 2004. С.130-143
8. Закон України “Про туризм”. *Відомості Верховної Ради України*. Оф. видання. №13. 26 березня 2004 р. С.434-480
9. Іванюта В.Ф. Роль підприємництва у розвитку туризму регіону. *Агросвіт*. 2008. №5. С.38-41.
10. Кропельницька С.О. Економічні передумови відродження народних художніх промислів у нових виробничих системах. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. Випуск 3. 2006. С.106-110.
11. Кудла Н. Основи сільського туризму: науково-теоретичний аспект. Дрогобич, 2006. 62 с.
12. Липчук В., Липчук Н. Агротуризм: організаційно-економічні засади розвитку. Львів: СПОЛОМ, 2008. 160 с.
13. Лозинська М. Проблеми та перспективи розвитку малих підприємств туристичної інфраструктури Львівщини. *Регіональна економіка*. 2005. №3 С.224-229.

14. Любіцева .О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти. 2-е вид., перероб. та доп. К.: Альтерпрес. 2003. 436 с.
15. Пінчук Т.А. Розвиток та ефективність туристичних послуг аграрних підприємств регіону: автореф. дис. канд. ек. наук.- Дніпропетровськ, 2008. 20 с.
16. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм: навч. посібник. К.: Знання, 2006. 271 с.
17. Старовойтенко О.А. Класифікація матеріально-технічної бази туризму як передумова регулювання туристичної діяльності. *Зб.: Державні і ринкові методи регулювання соціальної сфери*. Ін-т економіки НАН України. 2001. С.63-68
18. Старовойтенко О.А. Принципи систематизації видів туризму. *Економіка України*. 2002. №5. С.48-53.
19. Туризм екологічний. *Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / за заг. ред. В. К. Федорченко*. Київ : Слово, 2006. 372 с. URL : https://leksika.com.ua/15590911/turizm/turizm_ekologichniy_ekoturizm
20. Цехмістрова Г. Моніторинг якості професійної туристської освіти. *Вища освіта*. 2005. №1. С.66-72.
21. Черевко Г. Агротуризм як форма економічної активізації сільських регіонів. *Збірник наукових праць Луганського НАУ. Серія: Економічні науки*. №14(26). Т.1. Луганськ, 2002. С.67-71.
22. Чирва О. Сільському туризму потрібен свій закон. *Аграрний тиждень*. 2007. №9. С.12
23. Чернява Г.Л. Теоретичні підходи до визначення поняття, сутності альтернатив розвитку сільського зеленого туризму. *Культура народів Причорномор'я*, 2012, №227. С. 85-88. URL: <http://infotour.in.ua/chernyava.htm>
24. Чорій М.В., Ільтьо Т.І. Роль інтернет-маркетингу при виборі туристської дестинації. *Актуальні проблеми економіки*, 2013. №12. С.300-307.
25. Чеглей В.М. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Економіка»*. Ужгород: Говерла, 2011. Спецвипуск 33. Частина 3. С.203-207.
26. Чепурда Л.М. Концептуальні основи використання туристичних

- ресурсів на засадах сталого розвитку. Економічний форум, 2015. №2. С.155-160.
27. Шаптала О. Рекреація і туризм: взаємозв'язки, відносини і проблеми. Вісник Української Академії державного управління при Президентові України, 2009. №3. С.395-399.
28. Шульгіна Л.М., Маркетинг підприємств туристичного бізнесу: монографія. К.: Нац.торгово-економічний університет, 2005. 597с.
29. Шимечко Г.І., Черевко В.Г. Агротуризм як напрям підприємництва: теорія і практика: монографія. Львів: Ліга-Прес, 2009. 206с.
30. Шульгіна Л.М., Зінченко А.І., Крахмальова Н.А. Маркетингова діяльність підприємств на ринку послуг зеленого туризму. URL: management.fmm.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/04/Zelenij.turizm.pdf
31. Шпак Л.О. Регіональна туристична рента . URL: nauka.kushnir.mk.ua.
32. Шпеник Т.К. Використання методу експертного оцінювання в сільському (зеленому туризмі): практичний аспект. Актуальні проблеми економіки, 2014. № 8. С.521 -527.
33. Щепанський Е. Рекреаційне районування Хмельницької області. URL: <http://univer.km.ua/visnyk/27.pdf>.
34. Щербань О. Сільський зелений туризм в Опішні, що на Полтавщині: сьогочасний стан, задуми. Туризм сільський зелений, 2014. №11. С.8-10.
35. Щербань О. З досвіду проведення етнофестивалю на базі садиб зеленого туризму «Борщик у глиняному горщику – 2014». Туризм сільський зелений, 2014. № 11. С.11 -14.
36. Язіна В. А., Ткач В. О., Кожушко С. П. Сільський зелений туризм як основний інструмент створення успішного українського туристичного села. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29. С. 37–41.
37. Як місцеві ради мають обліковувати особисті селянські господарства за оновленою формою. URL: javoriv-rda.gov.ua/statistika/jak-mistevi-rady-mayutoblikovuvaty-osobysti-selyanski-hospodarstva.
38. Янкель Р. «Зелені шляхи» для туристичних маршрутів. URL: dt.ua/business/zeleni-shlyahi-dlya-turistichnih-marsrutiv-_.html

ДОДАТКИ

Додаток А

Суть агротуризму

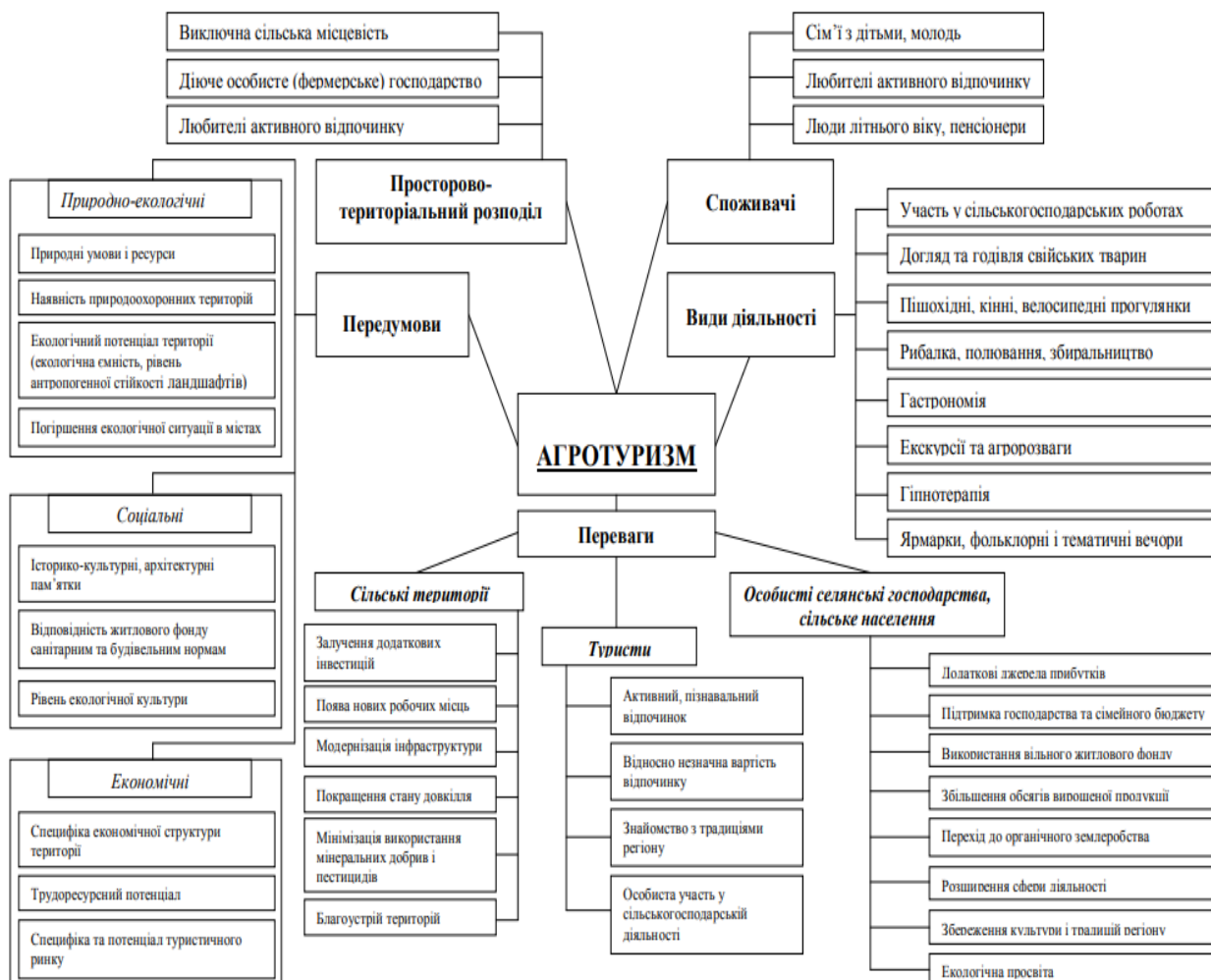

Схема розвитку агротуризму

Додаток В

